BUNJEVAČKE

Informativno - političko glasilo
novine
Subotica, novembar 2005.• Godina I • Broj 5
Cina: 50 dinara

ISSN 1451-2505

U SUSRET MIKULAŠU

USVOJENI BUNJEVAČKI SIMBOLI

PETAR LADJEVIĆ, SEKRETAR SAVETA REPUBLIKE SRBIJE ZA NACIONALNE MANJINE

DEKLARACIJA DSHV JE STAV SAMO JEDNE PARTIJE STR. 6-7

ISTORIJA BUNJEVAČKOG IZDAVAŠTVA

SLAVJAN
(na svetih dnevih ili blagdanih crkvenih)

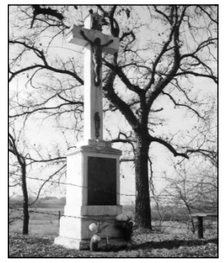
STR. 9

O RADU ODBORA ZA KNJIŽEVNOST BUNJEVAČKE MATICE KAZUJE NJEGOV PRIDSIDNIK GEZA BABIJANOVIĆ

STIHOVI U KNJIGI I PRID PUBLIKOM

STR. 12-13

OD „TUMBASOVOG“ SALAŠA NA IZDISAJU DO ČOBANSKOG KRIŽA

STR. 20

Na naslovnoj strani: bunjevački Mikulaš (iz Papir komerca) (foto:Z.Vukmanov-Šimokov)

Informativno - političko glasilo bunjevačke nacionalne manjine

Godina I
Broj 5.
Novembar 2005. godine
Cina: 50 dinara

Izdavač:
NIU "BUNJEVAČKI INFORMATIVNI CENTAR"
Subotica

Osnivač izdavača:
NACIONALNI SAVET BUNJEVAČKE NACIONALNE MANJINE

Direktor NIU "B.I.C."
dipl. ek. Vesna Vidaković

V.d. glavnog i odgovornog urednika:
Vesna Vidaković
Zamenik odgovornog urednika:
Mirjana Savanov

Tehnički urednik:
Milan Milenković

Saradnici:
Mijo Mandić
Nikola Sedlak
dr Andrija Peić
Nevenka Bašić Palković
Zoran Vukmanov-Šimokov
Snježana Luetić Vujić
Miodrag Radojčin
Izabela Crnković
Zoran Veljanović
Joso Poljaković
Mila Mamužić
Marija Horvat
Nataša Vukov
Livia Tričko
Dragan Tovarišić
Aleksandar Kokeza

Adresa:
Trg cara Jovana Nenada 15/1 24000 Subotica
Telefon/fax: 024/523-505
e-mail: bic@tippnet.co.yu
Tekući račun:
106-143270-73

Štampa:
Čikoš štampa - Subotica

Distribucija:
"Štampa sistem" Beograd

Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine

Kancelarija u Subotici:
Trg cara Jovana Nenada 15/5
24000 Subotica
Telefon/fax: 024/554-881
e-mail: bns.scg@EUnet.yu
web: www.bunjevci.org.yu

Regionalna kancelarija u Somboru:
Staparski put 10
Tel/fax: 025/28-939

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

659.3(=862)

BUNJEVAČKE novine : informativno - političko glasilo / v. d. glavnog i odgovornog urednika Vesna Vidaković. - 1998-2004 ; God. 1, br. 1 (2005)- . - Subotica: NIU "Bunjevački informativni centar", 1998-2004 ; 2005 - . - Ilustr. ; 30 cm

Mesečno
ISSN 1451-2505

COBISS.SR-ID 133482759

REČ UREDNIKA

BUNJEVAČKI POLOŽAJI USKORO JASNIJI

Stižu praznici pa svi Vi, naši čitaoci nećete sigurno bit baš zdravo radosni da vas opterećivamo sa nikim tiškim problemima. Naročito političkim. Al eto, kolko god mi to ne volili opet ima politike. Možda ova i neće bit mnogo tiška jel su se nike stvari malo bolje razjasnile pa se može pogađat i šta će bit dalje sa Bunjevcima. Ne baš znat al pogadjat se već može. Da bi se znalo, nikima će tribat kazat onu staru «pamet u glavu» dok je još ima.

Znamo svi da će za praznike tiško bit sačuvat pamet u glavi. Gubi se tušta toga u ovom vrimenu. Kako ne bi i tako štogod kao što je pamet, naročito uskoro kada dodju oni «tiški» dani sa onolko ila i pića. A triba pazit, naročito oni koji pamet imaju pa imaju i šta izubit. Ostalima je ionako svedno.

Još samo ovaj broj ćemo vas malo mučit al već za onaj slideći ćemo gledat da bude što god više može u svičanom ruvu i sa ljudima koji imaju štogod lipše kasti i veselije divaniti. Ipak već i sada ćemo vas podsitit da stiže Mikulaš. Al opet triba pazit jer za njim stiže i krampus. Šta ćemo, taki je život.

V. Vidaković

NA XI SEDNICI BNS

USVOJENA BUNJEVAČKA ZNAMENJA

Na XI sednici Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne manjine u subotu, 19. novembra 2005. godine, usvojeni su konačni pridlozi bunjevačkih nacionalnih simbola odnosno grba i zastava a koji će se kako Zakon nalaže, kao i u slučaju drugih nacionalnih zajednica, isticati u odredjenim prostorima te u zvaničnim, svičanim i drugim prilikama. Usvojeni su tako grb kao sinteza najvažnijih simbola bunjevačkih plemićkih familija, svičana zastava, stolna i takozvana dvorepa zastava. O ovim simbolima je bilo tušta riči u prošlom, četvrtom broju a znaminja će biti važeća nakon njihovog usvajanja od nadležnog Ministarstva.

V.V.

NA XI SEDNICI BNS

BAIĆA ZA SUBOTIČKI SAVET ZA MEDJUNACIONALNE ODNOSE

Mirko Baić, član Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne manjine odlukom istog Saveta od 19. novebra 2005. godine, imenovan je za člana Opštinskog saveta za medjunacionalne odnose u Subotici. Baić je izabran i po osnovu toga što je izmedju ostalog odbornik u SO Subotica što odgovara novim kriterijumima opštine.

V.V.

BUNJEVAČKA STRANKA

SAOPŠTENJE ZA JAVNOST

Bunjevačka stranka nije iznenađena sa objavljenom DEKLARACIJOM O POLOŽAJU HRVATSKOG NARODA U VOJVODINI" kao i njenim sadržajem jer je jasan cilj i kontinuitet u delovanju. U Deklaraciji nije rečeno ništa novo kada su u pitanju stavovi DSHV samo je bilo pitanje političke procene kada je pravi trenutak za njeno objavljivanje. DSHV je ovom prilikom potvrdio da u Vojvodini postoje ozbiljni međunacionalni problemi a na šta Bunjevačka stranka nastoji da ukaže od februara meseca ove godine. Smaramo da je pravo vreme da koalicioni partneri DSHV u Subotici i AP Vojvodini zauzmu jasan stav povodom politike DSHV i o tome obaveste građane Subotice, AP Vojvodine i Republike Srbije. Iznenađuje nas reakcija i osuda Deklaracije od strane g. Rasima Ljajića Ministra za ljudska i manjinska prava SCG koji je u više navrata izneo javno svoj stav da su Bunjevci Hrvati i na taj način direktno dao podršku DSHV za ono što iznose u tački 6. Deklaracije:

6. za hrvatsku zajednicu na sjeveru Vojvodine poseban problem predstavlja aktivna državna akcija na dijeljenju hrvatske manjine, gdje državne vlasti od 2004. godine, nastavljaju praksu koju je započeo Milošević1991, tako što se nastoji od jedne regionalne hrvatske etničke skupine (Bunjevci) koja govori neprijeporno jedan od dijalekata hrvatskog jezika (ikavica), umjetno stvoriti novu etničku skupinu pod regionalnim imenom i suprotstaviti je hrvatskoj zajednice, i ujedno želi stvoriti novi jezik od toga dijalekta, iako Bunjevci žive i u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Mađarskoj, gdje se ne dovodi u pitanje njihova pripadnost hrvatskoj naciji, a dijalekt se govori još i na širem prostoru (na većem dijelu hrvatske obale i zaleđa), što sve ima za cilj olakšavanje asimilacije hrvatske zajednice, u kom cilju je država umjetno stvorila"bunjevačku nacionalnu manjinu".

Na delu je klasična zamena teza i pokušaj konačne asimilacije Bunjevaca o kojoj su upozanti IV AP Vojvodine, Vlada Republike Srbije, Predsednik Skupštine Srbije i Predsednik republike Srbije. Ovim putem podsećamo da smo podneli Zahtev Vladi Republike Srbije 11.7.2005. i Krivičnu prijavu RJT 15.7.2005. protiv predsednika DSHV za krivično delo Izazivanje rasne, verske i međunacionalne mržnje ali je izostala reakcija. Dana 27.9.2005. objavili smo otvoreno pismo Predsedniku Vlade Republike Srbije sa čijim sadržajem smo upoznali i Predesednika Republike Srbije kao i Predsednike nadležnih odbora Skupštine Republike Srbije. Nečinjenjem i nesprovođenjem zakona od strane IV AP Vojvodine i nadležnih ministarstava Vlade Republike Srbije omogućava se DSHV da izaziva rasnu, versku i međunacionalnu mržnju usmerenu ne samo protiv Bunjevaca i većinskog naroda već protiv svih građana AP Vovodine i Republike Srbije.

predsednik
Bunjevačke stranke
Darko Babić

REAGOVANJE NACIONALNOG VEĆA BUNJEVAČKE NACIONALNE MANJINE NA DEKLARACIJU DEMOKRATSKOG SAVEZA HRVATA U VOJVODINI

PRAVO BUNJEVACA NA SAMOOPRIDILJINJE JE ZAKONSKO PRAVO

Po svim zakonima i međunarodnim konvencijama osnovno ljudsko pravo je pravo da se opridili kako se ko osića, i to mu niko ne mož uskratit. Stavovi u Dekralaciji su stavovi jedne političke stranke a ne cilog hrvatskog naroda

Nacionalno veće bunjevačke nacionalne manjine je 28. oktobra održalo konferenciju za štampu na kojoj je iznelo svoje oštro neslaganje sa pojedinim tačkama Deklaracije Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini. Na konferenciji su govorili Nikola Babić, predsednik ovog nacionalnog veća, i Mirko Bajić, opštinski odbornik, pokrajinski poslanik, član ovog nacionalnog veća i član Komisije za međunacionalne odnose Skupštine Vojvodine.

- Nije nadležnost Nacionalnog saveta da reagujemo i objašnjavamo pojedine stavove i odluke politički stranaka, međutim, sad smo morali da se obratimo javnosti, u prvom redu Bunjevcima i svima onima koji poštivaju naše opredelenje, jer je naš nacionalni identitet u ovoj deklaraciji osporen. Mi već nikoliko godina upozoravamo nadležne da se iz krugova DSHV-a, a nažalost i iz Hrvatskog nacionalnog veća stalno potencira tvrdnja da država i njezine institucije velikim dilom učestvuju u podili hrvatskog korpusa na Hrvate i Bunjevce. Mi podsićamo da je rič samo o ostvarivanju demokratski prava na nacionalno opredeljenje koja nam pripadaju u ovoj zemlji. Mi nastojimo da razuverimo u prvom redu lokalnu vlast, al u tim razgovorima ne nailazimo na partnera koji je spreman na jedan konstruktivan razgovor. Jel, mi ne možmo razgovarat s ljudima koji su se opridilili da budu Hrvati, a ne priznaju i nama pravo da smo se opridilili ko Bunjevci. Već tu kod prve tačke mi se oma raziđemo, jer se hrvatska strana zastupa isključiv stav da Bunjevci triba da budu Hrvati, čime bi nestalo i naše viševiekovno postojanje koje je svojom kulturom i običajima obilužilo ovo područje i ovaj grad — kaže Nikola Babić.

U Deklaraciji DSHV-a između ostalog stoji da je pravo hravtskoj nacionalnoj manjini da se školuju na hrvatskom jeziku ugroženo.

- To je obrnuta teza. Građani koji se izjašnjavaju ko Hrvati su ostvarili svoje pravo iz zakona, oni moždedu da se obrazuju na hrvatskom jeziku u osnovnim i sridnjim škulama, što je regulisano Pravilnikom Pokrajinskog sekretarijata za kulturu i obrazovanje. Isto tako im je omogućeno da uvoze udžbenike iz Hrvatske i iz nji uče. Što se tiče hrvatskog jezika ko službenog jezika u našoj opštini, on je odavno uveden. A stanje sa bunjevačkim jezikom je još uvik na početku. Mi smo godinu dana pripremali uvođenje bunjevačkog jezika u prva tri razreda osnovni škula, ko izbornog predmeta, 2 časa nediljno. Ispoštovali smo sve zaktive od strane Ministarstva prosvite i sporta i Sekretarijata za kulturu i obrazovanje Vojvodine, .i to je najpre uređeno Pravilnikom Sekretarijata, a posle 45 dana jednom odlukom tog istog Sekretarijata taj Pravilnik je metnut van snage. I mi još uvik tražimo način kako našoj dici da omogućimo da uče svoj maternji jezik. Nastojaćemo da sa argumentima ubedimo stručnjake koji će o ovome svemu odlučivat da naš jezik nije nov jezik,on živi ode vikovima i da triba da dobije svoje misto uz druge jezike nacionalni manjina.

Mirko Bajić kaže da ova deklaracija za poznavaoce politički prilika u varoši nije nikako iznenađenje. Deklaracija je, u stvari, podrška Savezu Mađara Vojvodine u nastojanju da se podignu nacionalne tenzije na severu Vojvodine ne bil se ostvarili politički ciljevi koji iza sveg tog stoje.

-Taj cilj, kad je rič o SVM-u i njevom nastojanju, jeste teritorijalna autonomija za 9 takozvani mađarski opština, gdi Subotica za nji pridstavlja problem, a tribalo bi da bude centar take teritorijalne regije. Međutim, u Subotici, za razliku od ostali 8 gradova, Mađari nisu većina, pa im je onda potribna podrška nikog ko bi im pomogo da dobiju smisleni put i da se mož kazat da to rade ne samo u svoje, neg i u ime drugi nacionalni manjina. Tu se sad ubaciva DSHV deklaracijom čija je namera, u stvari, da se izazovu još dublji raskoli, i da se onda to postavi ko tema koja će onda biti izneta u javnost. A ako tu nema razumivanja", kako oni to smatraje, biće izneta i izvan granica ove države, a sve, navodno, u cilju zaštite nacionalni manjina i njevi prava. U svem tom Deklaracija DSHV-a je štogod što poprima i malo neozbiljne dimenzije.Jer, ona kaziva samo o problemima Hrvata u Subotici i okolini, a ne o problemima svi Hrvata u Srbiji, i Crnog Gori, a to onda dodiruje ključni segment: koliko uopšte ima Hrvata. Ako kogod zaista želi da se bavi sa pravima manjine kojoj pripada, onda njemu nije bitna brojnost, neg dal su ta prava i ostvarena. Znači, u tom kontekstu Deklaracija DSHV-a izlazi iz okvira realnosti. Jel, navest da Hrvati nisu ravnopravno zastupljeni ode u svim institucijama je štogod napamet rečeno. Prvo, takvi analiza nema, a one površne analize kazuju da možbit Hrvata ima čak i više neg ako bi se držali kakog ključa. Drugo je pitanje dal su ti Hrvati njievi ljudi, politički gledano, i tu je, u stvari, rič o političkom uticaju, pokušaja da se ostvari politički uticaj, a on je potriban da bi se zaokružila ta nika celina vlasti koja u ovom gradu funkcioniše 15 godina. Ona je sad u izvesnoj meri narušena, jer unutar strukture vlasti u Subotici nisu više samo SVM i DSHV, nego tu vlast dile i drugi.

U Deklaraciji se tvrdi da državа Srbija instruiše bunjevački naroda kako bi se osićali ko Bunjevci, i da bi kroz to prikazali kako postoji asmilacija Hrvata u SCG. Potpuna je besmislica da država mož da utiče na 25.000 ljudi kako da se oni izjasne na popisu. Postavlja se pitanje koji je to mehanizam ubeđivanja ljudi ako se zna da su u njevim rukama bile popisne liste. To je besmislica, al i opasna konstrukcija koja ima namiru da pridstavi državu koja čini rđave stvari naspram pripadnicika niki nacionalni manjina. Za Bunjevce je to velika poteškoća jel se priko njevi leđa pokušavaje raščistiti problemi koji su zdravo širi dimenzija neg što su ode među nama koji zajedno živimo.

Za DSHV je, kako kaže Mirko Bajić, sad najveći problem što se Bunjevci izjašnjavaju ko Bunjevci. Daklem, to je pokušaj asimilacije Bunjevaca, da pristanu da postoje, i da u buduće svi budnu Hrvati.

I da onda taj plan, koji očigledno postoji u ničijim glavama, budne okončan, pa da se ona Kuntićeva rečenica da nema više Bunjevaca u Mađarskoj i Hrvatskoj triba da se završi ode. O tom se tu radi, i triba to otvoreno i kazat. Takve težnje su zdravo opasne, one narušavaju prava, pojedinačna i kolektivna, jel po zakonima i međunarodnim konvencijama osnovno ljudsko pravo je da se opridili kako se ko osića. I to niko nikom ne mož uskrat. Ja bi tu upotibio riči Petra Lađevića, da je to stav jedne stranke, hrvatske, a ne hrvatskog naroda. To je izneto samo iz čisto politikantski, dnevno-politički potriba, a nikako iz potriba cilog hrvatskog korpusa, ko zaštita prava hrvatske manjine u ovoj državi — kazo je Mirko Bajić, napominjuć da će još u novembru jedno zasidanje lokalnog parlamenta bit posvićeno pitanju problema nacionalni manjina. Zaktiv da se o ovom razgovara upućen je i pokrajinskoj skupštini, a u rišavanju problema zatraženo je i učešće države.

V.M.

PETAR LADJEVIĆ, SEKRETAR SAVETA REPUBLIKE SRBIJE ZA NACIONALNE MANJINE

DEKLARACIJA DSHV JE STAV SAMO JEDNE PARTIJE

Država se ni na koji način nije uplitala, niti se upliće kako u rad Bunjevačkog nacionalnog saveta tako ni u rad Hrvatskog nacionalnog vijeća, istakao je Ladjević.

Problem odnosa nekih nacionalnih saveta prema Bunjevačkom nacionalnom savetu, te ostvarivanje ravnopravnog položaja Bunjevaca po pitanju upotrebe jezika i pisma, bili su povod posete sekretara Saveta Republike Srbije za nacionalne manjine Petra Ladjevića, kako je sam istakao Nacionalnom savetu bunjevačke nacionalne manjine. Konkretnije, deklaracija Demokratskog saveza Hrvata Vojvodine, kojom se po ko zna koji put optužuju kako BNS tako i Republika Srbija da se putem formiranja BNS vrši razbijanje i asimilacija hrvatskog nacionalnog korpusa, bila je razlog pozivu Petru Ladjeviću da kao predstavnik države javno iznese stav republičkih vlasti o ovakvim optužbama.

Petar Lađević i Nikola Babić

Po rečima Ladjevića, država se ni na koji način nije uplitala, niti se upliće, kako u rad BNS tako i u rad Hrvatskog nacionalnog vijeća.

- Država ima kristalno jasan stav da su to autonomne stvari i jednog i drugog saveta i da su i jedan i drugi Nacionalni savet registrirani po Zakonu i Pravilniku o registraciji nacionalnih saveta. U najmanju ruku je cinično reći da država podržava BNS naspram HNV. Država se jednako ponaša prema svima i u skladu sa zakonima i te zakone sprovodi. Prema Zakonu o zaštiti prava i sloboda ... svaka nacionalna manjina u Republici Srbiji ima pravo da formira nacionalni savet. U Zakonu eksplicite piše da je nacionalna manjina svaka grupa državljana SRJ koja je po brojnosti dovoljno reprezentativna, da pripada jednoj od grupa stanovništva koje su u čvrstoj vezi sa teritorijom Jugoslavije (zakon donet u SRJ) i poseduje obeležja kao što su kultura, jezik, nacionalna ili jezička pripadnost, poreklo ili veroispovest. Po ovim obelezjima se nacionalne manjine razlikujku od većine stanovništva i njihovi pripadnici održavaju zajednički identitet — rekao je Ladjević.

BUNJEVAČKA NACIONALNA MANJINA ZADOVOLJAVA VEĆINU OVIH KRITERIJUMA I NARAVNO DA JE IZ TIH RAZLOGA SASVIM ZAKONITO KONSTITUISAN NJEN NACIONALNI SAVET. DAKLE NIJE TO NIKAKVO KRŠENJE, NEGO POŠTOVANJE ZAKONA. — istakao je Ladjević.

Ladjević je istakao na konferenciji za štampu povodom posete Bunjevackom Nacionalnom Savetu da baš iz tih razloga ne uspeva razumeti zbog čega od jedne hrvatske organizacije, i to političke, dolazi takav stav da država na odredjeni način nasilno daje prednost BNS. Država se jednostavno ponaša po prinicpu jednakosti.

- U toj istoj Deklaraciji, a pogotovo u saopštenju te političke stranke, iskazan je još jedan broj neistina, što se vrlo lako da argumentirati. Ali pošto to nije ni na koji način stav hrvatske manjine kao cjeline, i mi ga upravo tako tretiramo - kao jedan od političkih stavova u svojoj borbi za političku afirmaciju — kaže Ladjević.

Sastanak u BNS je inače, kako ističe Ladević, imao i informativni karakter, posebno po pitanju bunjevačkog govora i njegovog jezičkog statusa. Ovo predstavlja oblast iz Zakona o službenoj upotrebi jezika i pisma. Sastanak je imao za cilj delom i dogovor o preduzimanju odredjenih koraka po tom pitanju (u BNS) pre nego što se ova tačka stavi na dnevni red Saveta RS za nacionalne manjine.

- Dogovoreno je da se BNS obrati Srpskoj akademiji nauka i umjetnosti pri kojoj funkcionira Komisija za službenu upotrebu jezika i da se dogovori sastanak sa ekspertima iz sfere jezika, da se prodiskutira položaj bunjevačkog govora odnosno jezika ili kako će ga već stručnjaci nazvati — objasnio je Ladjević uz ogradu da za jezička pitanja nije kompetentan. — Uz to je dogovoreno i da se održi jedan susret BNS sa predsjednikom Saveta RS za nacionalne manjine odnosno premijerom dr Vojislavom Koštunicom kao i, ako bude potrebe, sa predsjednikom RS Borisom Tadićem. Dogovoreno je i da se ova točka tek na osnovu dobijenog stručnog mišljenja stavi na dnevni red Saveta RS i donese odluka kakva će biti provedbena za BNS.

O zakonima o nacionalnim savetima

Na konferenciji za štampu sekretara Ladjevića postavljeno je i pitanje sudbine zakona koji bi u buduće vreme trebali biti donešeni i koji bi trebali regulisati neka manjinska pitanja na nov način. Prema njegovim rečima, do sada je bilo nekoliko nacrta Zakona o nadležnostima nacionalnih saveta i Zakonu o načinu izbora nacionalnih saveta. Savet Republike Srbije je na svojoj poslednjoj sednici u šestom mesecu formirao radne grupe koje su u rad ravnopravno uzele sve nacrte ovih zakona.

- Te radne grupe su završile rad i mi ćemo na slijedećoj sjednici Saveta RS Zakon o nadležnostima nacionalnih saveta nacionalnih manjina staviti na raspravu nakon koje sledi dalja procedura do usvajanja. Što se tiče Zakona o načinu izbora nacionalnih saveta u RS, tu bas ne postoji tolika saglasnost izmedju radnih grupa u kojima su proporcionalno zastupljeni predstavnici i malih i velikih manjina. Ovo shvatite kao tehničke termine, da bi se čitava lepeza zaokupila. I taj Zakon će biti također stavljen na dnevni red, ali sa svim tim dilemama koje postoje, jer mora se na republičkom Savetu uspostaviti saglasnost oko toga kako će se novi Zakon definirati, koji će modus imati i da li će biti provodljiv na razini državne zajednioce ili samo Republike Srbije. Ima zagovornika da bude provodljiv i na nivou državne zajednice jer neke nacionalne manjine žive u obe članice Državne zajednice kao i nacionalne manjine koje žive samo na teritoriji republike ili samo delu teritorije Republike Srbije — obavestio je novinare sekretar Ladjević, još jednom naglašavajući da tema Saveta RS za nacionalne manjine nije politika nego kulturna autonomija koja se odvija u četiri oblasti i provedba našeg Zakona o zaštiti sloboda i prava nacionalnih manjina. ■

V. Vidaković

Objedinjavanje BNS i HNV stvar želje oba saveta

Prema nekim nezvaničnim informacijama predsednik Hrvatskog nacionalnog vijeća Josip Pekanović je navodno podneo nekakav dokument odnosno zahtev Savetu RS za nacionalne manjine da se dva nacionalna saveta i to BNS i HNV objedine u jedan. Tim povodom smo razgovarali sa gospodinom Petrom Ladjevićem i kako bi se neke nejasnoće i zabrinutosti kod Bunjevaca otklonile.

Da li je ovakav dokumenat, ili kako ga neki nazivaju zahtev stigao kod vas, i kakva je njegova sudbina u Savetu Republikle Srbije za nacionalne manjine?

- Ja takov tekst do današnjeg dana nisam dobio. Danas nisam ni bio u kancelariji pa je možda danas stigao. Medjutim ja nemam niti informacije da se takav tekst spremao, tako da je to sve što vam ja o tome mogu reći.

Ako bi takav dokumenat i stigao do Saveta RS da li to znači da Savet o njemu ne bi ni raspravljao?

- To sasvim sigurno ne bi moglo ići na dnevni red Saveta RS. Ako već postoji takova inicijativa onda pretpostavljam da je treba uputiti Bunjevačkom nacionalnom savetu. To je pitanje saradnje dva saveta, a ne Saveta RS.

Da li to znači da HNV ne bi imao pravo da ovakvim zahtevom traži od Vas da budete maltene represivni organ u sastavljanju na primer ova dva nacionalna saveta?

- Mi to jednostavno po Zakonu ne možemo biti. Po Zakonu mi jedino možemo da priznamo normalno konstituisane i registrirane nacionalne savete.

Zbog velikog interesovanja kako publike koja je prisustvovala književnoj večeri posvićenoj biskupu Ivanu Antunoviću održanoj nedavno u okviru Festivala bunjevačkog stvaralaštva, a posebno zbog svih onih koji su izrazili žaljenje što su izlaganje Ivana Sedlaka, diplomiranog pravnika, do sada najdetaljnije analize života i rada ovog bunjevačkog velikana propustili iz bilo kojeg razloga, veliko nam je zadovoljstvo što ovim feljtonom to možemo da im nadoknadimo.

IVAN ANTUNOVIĆ, VELIKI PROSVITITELJ I PRIPORODITELJ BUNJEVACA (2)

S NOVINAMA MED PROSVIĆENE NARODE

Na dan Svetog Josipa 19. marta 1870. godine izašo je prvi broj Bunjevasčki i Šokački Novina". U uvodniku je objasnio cilj izlaženja novina, sa željom da probudi uspavane Bunjevce i Šokce, da se dignu na noge i upute na stazu kojom će uz pomoć knjige zauzet misto med prosvićenim narodima

Za svećenika jeređen 8.oktobra (listopada) 1838. godine, za vrime nadbiskupa Petra Klobušićkog. Prvu svetu misu držo je 4.novembra (studenog) 1838. godine u Aljmašu. Bilo je to veliko slavlje. Sav je Aljmaš bio na nogama i svečano dočeko mladog misnika. Posli mise priređena je svečana užna u kući njegovog dobrotvora Alberta Antunovića gdi su bili prisutni svi plemići i spaije, mnogobrojna rodbina, velike porodice ko i sveštenstvo iz cile okoline.

Albert Antunović je bio izuzetno srićan i svoju radost je pokazo na taj način što je zagrlio Ivana i kazo:"Ive moj! Napriduj u naucima ko dosad, prigrli svećeničke posti pa će ti zlatan lanac krasiti grudi tvoje".

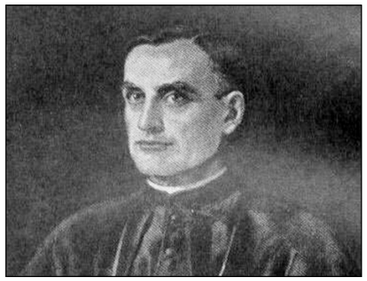
Ko mladomisnik Antunović je posto kapelan u Čantaviru, kraj Subotice, al za kratko jel je uslidio poziv nadbiskupa Petra Klobišićkog za sluzbu u Kalači gdi 1839. godine postaje biležnik duhovnog stola, a 1840. godine ceremonijarom i arhivarom nadbiskupske pisarnice.U Kalači je službovo tri godine. Nadbiskup Kalački 1842. godine imenuje Ivana Antunovića za župnika u Aljmašu. Ko župnik je očinski brinio za svoje župljane. Ko dobar pastir uvik je bio med svojima i poučavo ji u viri i korisnim naukama. Svim je narodnostima, Bunjevcima, Nemcima i Mađarima, za mlađe i starije odredio posebno misto u crkvi. Za vrime njegovog župnikovanja podignute su lipe i prostrane škulske zgrade i opštinska bolnica, uređena je crkva i kalvarija.Godine 1866. Franjo Josip ga je ko apostolski kralj postavio na misto prepozita svetog Pavla u Baču, o čemu svidoči diploma izdata u Šenburnu 26. juna (lipnja) 1866. godine, na osnovu čeg je uveden u kraljevsku knjigu plemića drugoga reda.

Godine 1875. postavljen je za prisidnika duovnog stola i, zatim, za velikog prepozita kalačkog i prisidnika odbora za župnički ispit. Ko prepozit prisidavo je u poverenštvu za primanje svećenički kandidata i nastojo je da se u prvom redu primaju mladići koji divane sva tri jezika.

Krasile su ga ljudske vrline. Bio je skroman i ponizan, čovik čista značaja i zakonitog ponašanja. Prema sebi bio je uvik strog, a prema drugima ljubazan i pravedan. Zbog velikog znanja i njegovi osobina uživo je ugled u kaptolu i njegova rič se slušala.

Volio je istinu. Na njemu se ispunila ona narodna: ko istinu gudi, gudalom ga po prstima biju. Za istinu je znao trpiti, ako je tribalo, i kazo je neustrašivo i prid svojim poglavarima. Bio je željan znanja i nesebično ga je prinosio na svoj narod. Tušta je putovo. Obišo je cilu Sridnju Evropu. Bio je u Rimu, u drugim dilovima Italije, a prid kraj života uputio se u Hrvatsku, Dalmaciju, Bosnu i Hercegovinu i u Crnu Goru. Sve što je uzput vidio zapisivo je i gledo kako da pozitivna iskustva primeni i pomogne svom napaćenom narodu. Valja kazat da je Antunović ko kalački kanonik bio velik dobrotvor učenika, a posebno Bunjevaca. Iškolovo je priko dvisto đaka. U njegovoj kući bilo je dnevno od 60 do 70 osoba na rani. Đake je i novcom pomago da mogu završiti škule. Od poznatiji Bunjevaca kod njeg su na rani bili: Ivan Evetović, propozit i župnik bački, Miroljub Evetović, Andrija Car, Mijo Mandić.

Zdravo važno je kazat vrime u kojem je Antunović dilovo. Devetnajsti vik je

u istoriji Evrope poznat po prominama koje su se intenzivno dešavale pod uticajem Francuske buržoaske revolucije1789. godine, kad je jedan sistem, jedna klasa zaminjivala drugu klasu na vlasti. To je bilo vrime stvaranja nacija i naroda u Evropi il, kako ga drugi zovu, nacional-romantizam il narodni priporod. Te promine su postaknute i revolucionarnim događajima iz 1848. godine kad je i u austrijskoj carevini krenio otpor protiv apsolutizma. Može se kazat da je uzputna stanica austrougarska nagodba iz 1867.godine i mađarsko-ugarska iz 1868. godine, gdi su prvenstveno najvećoj manjini učinjene usluge, što je za jedno kraće vrime sprečila raspad monarhije, koja je bila mnogonacionalna, jel nije mogla obezbedit svima stvarnu ravnopravnost. Posli nagodbe 1867.godine izglasani su mlogi zakoni po kojima je uveden mir i red u zemlji. Kako je većina stanovnika u Ugarskoj bila manjinska, godine 1868. donesen je zakonski član 38. po kojem su manjinama priznata i osigurana sva prava na sudu, upravi i škulstvu. Iako je zakon osto samo slovo na papiru, u narodnim manjinama se probudila nada da će im bit bolje.Svi su se u skladu sa zakonom počeli organizovat tako da su kod Srba glavnu rič vodili dr Svetozar Miletić i dr.Mihajlo Polit. Kod nas je Antunović koji je stao na čelo narodnog pokreta.Pokrenio je aktivnost za izdavanje Bunjevačko—šokački novina jel je to bilo priko potribno za narod koji je bio u prosvitnom pogledu napušten i zanemaren. Nado se da će za ovu aktivnost dobit dosta saradnika.Organizovo je u Subotici u župskom dvoru svete Terezije sastanak najugledniji Bunjevaca. Na ovom sastanku bili su prisutni Ivan Probojčević, prepozit, i župnik, kao domaćin, Boza Šarčević, Bariša Prcic, Filo Probojčević, Mate, Lajčo i Stipan Antunović i još mlogi drugi ugledni Bunjevci. Antunović je prisutnima izložio cilj sastanka i pozvo ji da se pridruže u radu za prosvitu i duovni razvitak Bunjevaca. Nažalost, ovaj poziv nije našo odziva med prisutnima jel su odbili da učestvuju u narodnim poslovima. Antunovića je iznenadio ovaj njiov odgovor i kazo im je da će za ovo izdajstvo odgovarat prid bogom i ljuduma, i zajedno sa Bozom Šarčevićom napuštio skup.Ovaj neuspeh u Subotici nije odvratio Antunovića da izda novine za svoj ljubljeni rod. Na Veliku gospu 15. kolovoza 1869.godine razazo je Poziv" Bunjevcima i Šokcima, kojim javlja da će izdavat :Bunjevačke i Šokačke Novine". ■

(nastaviće se)

BISKUP BOSONSKI

Naslovnim biskupom Bosonskim posto je 8.maja (svibnja) 1876.godine kad ga je kralj postavio na to dostojanstvo. Bosona je u provinciji Arabiji. Ko sedište biskupije potpada pod mitropoliju Bostra. Ko biskup posto je velikašem i član gornje kuće.

Divanio je više strani jezika: mađarski, nemački, latinski, francuski, italijanski i pomalo slovački, tako da je bio u pravom smislu te riči čovik velikog znanja i visokog izobraženja.

ISTORIJA BUNJEVAČKOG IZDAVAŠTVA

SLAVJAN

(na svetih dnevih ili blagdanih crkvenih)

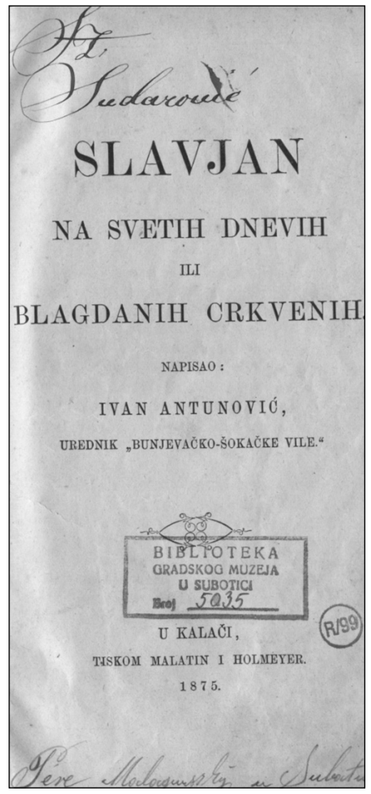
Piše: Nevenka Bašić Palković

Lipu knjigu neveliku po obimu, ali vridnu po sadržaju, velikan bunjevačke pisane riči, biskup Ivan Antunović objavio je 1875. godine u Kalači, još kao urednik Bunjevačko-šokačke vile.On u « Predrieči» navodi da je sadržaj knjige bio naminjen čitaocima novina, i u dva-tri nastavka već objavljen u bunjevačkom listu «Vila» ali je zbog nedostatka prostora, kasnije posebno štampan kao «ponuda milom rodu radi pouke, zabave i radi spasenja duše.»

Više ciljeva želi bunjevački prosvititelj ovom knjigom da ostvari — on se obraća svim Slovenima (i sebe naziva Slavjanom) da se pored svih blaga najprije okrenu znanju i knjigama, potribama svoje duše, a ne tila, da poštuju Boga i šire luč istine pa će tako dospiti u vično blaženstvo.On ističe nadmoć duhovnog nad tilesnim i materijalnim, svitlost istine nad obmanom i taštinom i sve to na dan svetog Josipa «obitelskog i narodnog odvjetnika» i zaštitnika, jer su Porodica i Narod — rod i vira — najvažnije za Bunjevce.

Biskup nas podsića «da je prava i jedina radost naša, Boga licem u lice gledati i njega uživati, budući da je u njemu sve ono što je liepo, dobro, sveto i izvrstno, te iz tog razloga upravo ljube Slavjani i miluju svetce, poklie hoće da po nauci Isusovoj postanu i oni izvrstni...» Dalje se nižu opisi svetkovina — Došašća, Materica i Oca, Božića, svetog Stipana i Ivana, Mladinaca, Tri kralja, poklada, Korizme, svetog Josipa, Blagovisti, Cvitne nedilje, Velikog petka, Uskrsa, Dova, Brašančeva, Petrova, Velike gospojine, Miholja, Svi sveti i Dana mrtvi.

Najbolje stranice knjige su one u kojima se Ivan Antunović (u prvom licu, skoro autobiografski) priseća svoje mladosti, ditinjstva, svoji roditelja, a onda u detalje opisuje svaku svetkovinu i običaj koji ju je pratio u brojnim bunjevačkim kućama.Ove stranice pridstavljaju pravo iznenađenje za savrimenog čitaoca jer se ne očekuju u knjigi religioznog i prigodničarskog karaktera. One imaju književnu i etnološku vridnost jer su se u njima sačuvali stari adeti i sve je ispričano sa puno osićaja i žala za lipotom mladosti, iskrenosti, nevine radosti i blaženstva koje je kratko trajalo. Evo citata « Mili Bože! ali je to liep i blažen život bio, kada smo se s braćom i sestricami počam od prve zornice, počeli božiću radovati! Što je bilo kod nas u našoj okolini, to je sve istinito i osbiljno bilo. Nama nisu tajno pripravljali božićne darove, kao što to njeki nerazboriti roditelji činiti običaju, govoreć da je ove tobož novorođeni Isus

čudnovatim njekim načinom donieo, nego su se ovi posve javno priugotovljali tako, da smo već prije badnjeg dana i božića, u moru neizrecive radosti plivali.»

U dilu se porid crkveni, opisuju i pravi narodni bunjevački običaji, brojnost i radinost bunjevački familija, sloga i skromnost u svemu, ali veliko bogatstvo duše i pravih vridnosti kojima su se dica učila od mali nogu, u svakoj priliki u svojoj porodici i rodbini koja se jako poštivala i zato se išlo u goste za vrime blagdana da se oni ne uvride. Tako bi tetke, strine i kume na Materice darovale dicu jabukama, orasima, suvim višnjama, šljivama i kruškama ili krajcarama — i tako se ljubav starih prelivala na mlađe, te dalje u cilom rodu...Brojne su stranice u kojima autor opisuje neizmerno osićanje radosti, ljubavi i lipote svečani prilika koje ne bi minjao za sva blaga na svitu, ali često uzdiše «Srićno vrieme, zašto si toli kratko bilo! Hvala ti, sladka moja uspomeno, koja si mi djetinske radosti barem kano prošli san , vierno sačuvala!»

Govoreći o praznicima koji se nižu tokom godine, Antunović koristi svaku priliku da istakne i opiše pravo lice svog naroda, dobrotu i veselost Bunjevaca, koji ne trpe da neko gladuje dok oni idu (jedu), da kogod iđe go, dok su oni obučeni.Ćud bunjevačka je da svoju radost razgranjavaju i da razdiljuju te svoje «sladkosti», te da ih u druge kuće unose i tako nove « sile» dobijaju.

Kult porodice i porodične zadruge, kao i zajedništva kroz ljubav, razumivanje i solidarnost, neprestano provijava kroz sve opise blagdana. Roditelji, po Antunoviću, imaju veliku odgovornost za vaspitanje svoje dice, oni su njihovi prvi čuvari, pa tek onda Isus i anđeli u porodici vičnog Boga, ističe biskup.Slavjanska, tj. bunjevačka dica opet jako poštivaju svoje roditelje i paze da ih ničim ne uvride. Vira u Boga je duboko u duši svakog Slovena i on će opstati samo uz čvrstu viru i život po božjim zakonima. Najbolji čuvari svete vire i običaja u bunjevačkim familijama su žene, majke ili divojke, za koje biskup piše da su «nježan ženski spol» i da ih triba odbraniti od svake sile i nasrtaja — recimo i kad se radi o polivačima za vrime Uskrsa, kad se u tome pritira, pa se divojke razbole od ladne vode iz bunara i dr. Najlipše riči pisac je posvitio bunjevačkim rodiljama koje se u velikoj časti drže u svakoj kući, tako da im čak i svekrove u to vrime služe i dvore ih kao svoju dicu i pripravljaju im najtečnija ila. Posli dvi nedilje dozvole joj da ustane iz postelje, a posli četiri rodilja može da ode u crkvu i da primi blagoslov za sebe i svoje ditešce koje « na vlastite grudi obavezno doji» i tako ga podiže zdravog i jakog.

U vrime poklada koje traju od Tri kralja do čiste sride i pepelnice, odvijaju se čuvena bunjevačka prela «koja su samo ime od prešlice dobila, a inače znamenuju rodbinske skupštine na jedan ili na više dana, kada se rodbina, kumovi i prijatelji, muško i žensko sastaju, te u ljubavi prodivane i provesele se.Bunjevac kakav je u veselju, takav je i u radu. On svagda svojski radi, on je poslen kao crv i mrav, ali miluje i dobro živiti.»

Knjiga se završava odeljcima o Svi svetima i Danu mrtvih, kao i slavljenjem bezgrišnog začeća blažene Divice Marije, majke svih kršćana. Pouzdanje i poštivanje Svetih jako je rašireno kod Slovena, te ih oni stalno zazivaju u pomoć, uče i pamte detalje iz njihovih života, krste se njihovim imenima i slave ih. Ko ne poštuje svete, taj ne ljubi ni Boga, a kako će onda voliti čovika — pita se autor i nastavlja tvrdnju da Sloveni tako isto poštivaju i svoje mrtve kojima u srcu «grade» spomenike, tu im sade mirišljavo cviće i obraćaju im se u molitvama i na Svetoj misi, čuvajući groblja kao najsvetija mista.

Originalno izdanje «Slavjana» iz 1875. godine čuva se u stručnoj biblioteci Gradskog muzeja u Subotici, u fondu stare i retke knjige, kao i u Biblioteci Matice srpske u Novom Sadu. ■

HERALDIKA (KAO NAUKA ILI POMOĆNA ISTORIJSKA NAUKA) POSTAJE SVE POPULARNIJA, ALI DA LI SE O NJOJ DOVOLJNO ZNA?

GRB KAO POTVRDA PRIPADNOSTI (2)

U okviru »Sedmog festivala bunjevačkog narodnog stvaralaštva« KUD «Bunjevka« iz Subotice priredilo je istorijsku tribinu, odnosno predavanje o grbovima sa temom: »Plemićki grbovi kod Bunjevaca«. Predavanje je u prepunoj sali čitaonice Gradske biblioteke održao 8. septembra 2005. godine, danas svakako najbolji poznavalac ove struke u Vojvodini (pa i u onoj bivšoj Jugoslaviji), doajen heraldike, g-din Mirko Stojnić. Pored uvodnog dela o opštoj heraldici, prisutni su mogli da čuju i originalna autorska razmišljanja o heraldici u svetu i kod nas (u Podunavlju i na širem južnoslovenskom prostoru). Svoje predavanje g-din Stojnić upotpunio je, može se reći, malom izložbom grbova bunjevačkih plemićkih porodica, koje je na kraju poklonio prisutnima.

Iz svega ovoga što je u prošlom broju rečeno proizilazi sasvim opravdana odluka KUD »Bunjevka« iz Subotice da se u okviru »Sedmog festivala bunjevačkog stvaralaštva« organizuje istorijska tribina, odnosno predavanje sa temom »Plemićki grbovi kod Bunjevaca«. Sama tema (i naziv večeri) izazvala je veoma veliku pažnju javnosti, te je u prepunoj sali Gradske biblioteke u Subotici g-din Mirko Stojnić, heraldičar, danas svakako jedan od najboljih poznavalaca heraldike kod nas, govorio o ovoj disciplini. Kao i u ranijim predavanjima i nastupima u javnosti i medijima, g-din Stojnić je i ovoga puta iskazao deo svojih originalnih zapažanja i stavova o pojedinim problemima, zabludama ili fatalnim greškama sa kojim se suočavala, ali se i danas suočava, domaća heraldika i istoriografija. Zbog velikog interesovanja koje je izazvalo ovo predavanje smatrali smo da predavanje g-dina Mirka Stojnića treba objaviti u celini, a zbog dužine objavićemo ga u nekoliko nastavaka.

Potvrda identiteta

Postoje strahovite razlike u gledanjima na taj pojam jer definiciju heraldike niko ne poznaje, barem ne poznaje onako kako bi trebalo. A ona je vrlo jednostavna i glasi: heraldika se bavi proučavanjem postojećih grbova, blazoniranjem (od franc. blason = grbovni štit) odnosno sastavljanjem novih, jer osnova za svaki grb je njegov opis i crtež. Crtež može biti ovakav ili onakav, ali bi trebalo da do najmanje sitnice poštuje opis. Sam grb kao pojava je potvrda pripadnosti, da li porodici, da li plemena, da li grupi, da li narodu ili nekoj državi. To je potvrda identiteta onoga koji nosi grb, pa se od toga grba pravi pečat i to je ravno zameni te osobe.

Heraldika nije pomoćna nauka

Srodne nauke heraldike su veksilologija - nauka o zastavama, sfragistika — nauka o pečatima, i numizmatika, nauka koja proučava starinski i savremeni novac. Faktički iako heraldiku smatraju pomoćnom istorijskom naukom, ona nije nikakva pomoćna nauka. Ona je nauka za sebe, ali može pomoći istoriji, u genealogiji, u čitanju i tumačenju simbola u grbu. Nažalost, naša literatura na srpskom i hrvatskom jeziku u svim periodima postojanja Jugoslavije, znači od 1918. godine pa naovamo, pati od jednoga: mi smo prepisivali čistom »moravskom prepisivačkom školom« grbove i tekstove stranih autora koji vrlo često nisu ni bili čak dovoljno veliki autoriteti da bi pojedine »stvari« objasnili. Imamo situaciju da smo samo u godinama posle Drugog svetskog rata imali jednog profesora na Pravnom fakultetu koga pogrešno zovu Solovljev — a tako ga pišu Rusi, a on se u stvari zove Salavjov. Taj profesor Pravnog fakulteta je

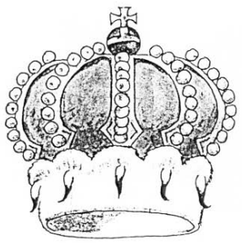

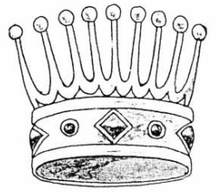

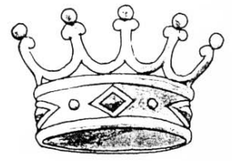
imao svoj jedan veliki lični interes za izučavanje grbova, za naš grb - dakle grb južnoslovenskih naroda. Ali nije imao ni uslove i sredstva da ta svoja nastojanja uokviri (studijski obradi i objavi u vidu knjige). Međutim, kakva je bila atmosfera pedesetih godina, tačnije 1951. godine, jedna grupa studenata Pravnog fakulteta optužila ga je da na svojim predavanjima Međunarodnog prava koje je držao koristi i ne priznaje marksizam, što je bila strašna optužba i »strašna pogreška« Salavjova. Proces se procesuirao i posle sudske odluke bio je u zatvoru par godina, a zatim i isteran iz Jugoslavije pošto je bio emigrant iz bivšeg Sovjetskog Saveza. U emigraciji je napisao jedno delo koje je ostalo kao mera ili jedna baza za srpski grb ali, koristio se izvorima koji nisu bili adekvatni cilju. Tako da je faktički pojam grba ostao nerazjašnjen. On je, kao što sam rekao, zvanično zamenik nosioca grba, istovremeno i dekorativni elemenat u arhitekturi na fasadama, raznim reljefima i skulpturama. Deluje veoma dekorativno i naravno dekorativnošću podstiče interes. Mi, i još nešto moram da pomenem, da patimo od nepoznavanja jezika i nepoznavanja istorije i nepoznavanja onoga šta nam se dešavalo, pa kraljevski slobodni gradovi Novi Sad, Subotica i Sombor imaju grbove koji ne odgovaraju opisima iz povelja o elibertaciji. Subotica posebno upotrebljava (kao uostalom i Sombor takođe) pečat, piše na tom tzv. grbu jako lepo — SINGILUM — što na latinskom jeziku znači pečat — što je apsolutno neispravno.

Sama heraldika je dobila naziv po heroldima — glasnicima — telalima, kako bismo to mi rekli turcizmom - glasnicima koji su objašnjavali narodu šta će se desiti na turnirima, bitkama i tako dalje. Oni su imali posebna prava u odnosu prema neprijateljima. Imali su pavo da ušetaju u neprijateljski logor, pa čak i da prebroje šatore i trupe i da se vrate među svoje a da ih niko ne dira, a ono što su videli prenesu svom suverenu.

S druge strane, mi podrazumevamo pod heraldikom samo evropsku tradiciju, a evropska tradicija je suviše usko područje za svetsku tradiciju gde je Daleki istok možda najbolji nosilac tradicije grbova — kao Japan, zatim severnoamerička tradicija, afrička tradicija i eskimska tradicija. Isto tako smo pogrešno zbog nekih autora iz ranijih vremena mi nastavili da mislimo da je štit uzrok postojanja grbova. Naime, teorija je bila ta da su postojali oklopi koji su sakrivali potpuno identitet vođe i on je morao imati naslikan svoj simbol na štitu, da bi njegovi sledbenici znali gde je on. To je nažalost teška zabluda jer u gužvi jedne bitke teško da se moglo nekako razlikovati u toj visini kod silnih ljudi koje je štit, koje je vođa itd, a faktički bečke ilustrovane hronike i drugi dokumenti lepo ilustrovano govore o tome da su prvi nosioci grbovi bile zastave. A to smo zaboravili da koristimo, čak i Bibliju. Biblija vrlo jasno kaže u četvrtoj knjizi Mojsija, gde Gospod govori Mojsiju i Aronu da se Izraelci okupe ispod zastave sa simbolima svojih predaka. Pa ako je tako bilo za vreme Mojsija više nema šta da se govori o počecima heraldike i simbolima. Ali, kod nas je heraldika bila nepopularna jedno vreme tj. oko tridesetak godina posle Drugog svetskog rata. Nepopularna je bila i na Zapadu, što je najsmešnije. Naime govori se o tome, izvinjavam se što moram da uvod malo proširim sa podacima, govori se o tome da su Krstaški ratovi uzrok nastanku grba. Heraldika nije nastala kao neki paprikaš u određeno vreme i određenog dana, to je jako dug proces koji se kristalizovao nekoliko stotina godina dok nije došao do toga što je danas. U Krstaškim ratovima nije bilo teško pogledati bilo koje umetničko delo toga vremena, istorija umetnosti je dovoljno široko dokumentovana da se vidi da su Barbarosa i društvo imali samo krstove. Nemci su imali samo crne krstove, Italijani su imali žute, Francuzi crvene, ali svi su imali samo krstove. I nikakve posebne heraldike tu nije bilo. Negde pedesetih godina, što je potpuno zaboravljeno, cenjeni profesor dr Gatender, osnivač diplomatike i poznavalac heraldike, upozorava na opasnost uskih shvatanja jer ona rađaju nelogičnost. Nažalost ostao je usamljen i niko to nije poštovao iako je napisao jako mnogo knjiga. Bio je profesor na nekoliko univerziteta u Nemačkoj, ali je u to vreme to bilo teško. Naravno, mnogo bi se moglo govoriti o nepoštovanju činjenica istorije, ali to će biti za neko drugo predavanje, a ne za čistu heraldiku. ■

(Nastaviće se)

Zo. Ve.

O RADU ODBORA ZA KNJIŽEVNOST BUNJEVAČKE MATICE KAZUJE NJEGOV PRIDSIDNIK GEZA BABIJANOVIĆ

STIHOVI U KNJIGI I PRID PUBLIKOM

U izdanju Matice objavljene su samo 3 zbirke poezije, a pošto nema novca dosta rukopisa još čeka na štampanje * Muzičko poetski večeri dosad održano priko sto, a bilo bi i više da je više novaca * Nedostaje mladi u Odboru, ko i ljudi od pera i struke

Za nikolko godina koliko postoji Odbor za književnost Bunjevačke matice, njezini članovi su imali priko sto nastupa prid publikom, što grupni, što pojedinačni. Najčešće se nastupalo sa poezijom, što je logično jer najveći broj članova Odbora su pisci stihova.

- Istina, u rukopisima stoji nikolko prozni dila i čeka da bude objavljeno, jer su naši materijalni uslovi više nego skormni — kaže Geza Babijanović, pridsidnik Odbora za književnost, po struki pravnik koji je nedavno očo u penziju. - Praktično, nemamo novca da objavio ni jendu publikaciju. Dosad smo izdali nikolko zbirki poezije, autora Petra Šarčevića, Gabriele Diklić i Marije Horvat, al je tu bilo više njevog učešća i angažmana uz niku malu više simboličnu pomoć Matice. Velika besparica prati rad cile Matice u miri da gotovo onemogućava rad. Pravimo muzičko poetske večeri i onda nastupamo sa tamburaškim ansamblom Hajini sledbenici", što je povezano sa troškovima zakupa, odlaska, pogotovo ako se ide u okolna mista. To uslovljava broj naši nastupa, mada za njima postoji veliko interesovanje, naročito u mesnim zajednicama i gerontološkim klubovima di smo često prisutni i zapaženi. Ove godine smo po prvi put dobili 30.000 dinara, međutim, to su minimalna sredstva tako da je nemoguće planirat kaki ozbiljniji rad.

Ova besparica je krivac, kako kaže Babijanović, što se u zimskom vrimenu u prostorijama Matice ne mož okupljat jer nema grijanja, il se okupljaju, pa se mrznu, a nike njeve manifestacije su vezane baš za praznike tokom zime.

Ko problem Geza Babijanović je navo da, kad je u pitanju finansiranje, nema nikakog razumivanja van Matice, za razliku od nikih drugi etnički struktura, što negativno utiče na stvaralaštvo.

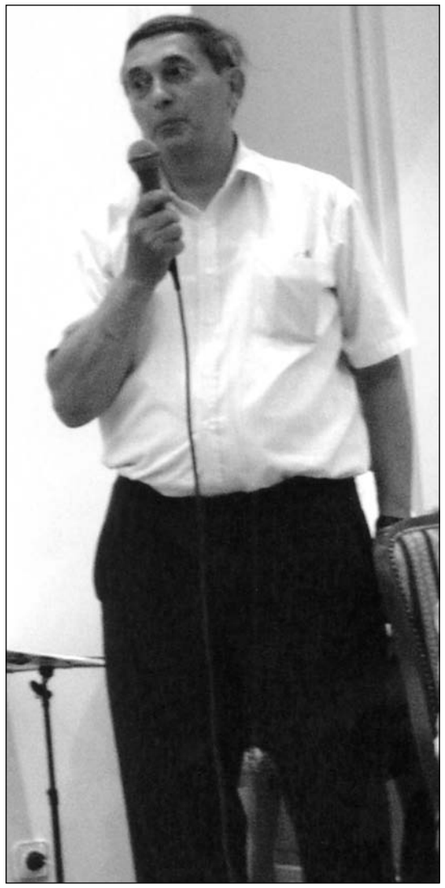
- A kad se naše stvaralaštvo digod i prikaže, onda je potisnuto, il na kaki drugi način navodi nas da postavimo pitanje dal da učestvujemo na nikim manifestacijama il ne. Samo jedan primer. Ja sam 2000. godine za Dužijancu", koja je naša bunjevačka, napiso stihove o boginji žita, ali ona nije mogla da prođe jel je pisana na ekavici. Jel, mi nismo učesnici ove manifestacije i to je ograničavajući faktor. Prošli smo nezapaženo i na nedvanom festivalu bunjevački pisama, di smo imali dva teksta. Al, ne bi baš kazo da je kvalitet naši stihova ispod nivoa oni koji stalno pišu i dobivaju nagrade. Taj problem, ko je dilo napiso, postoji i kod izdavanja i prikazivanja naši dila. Na priliku, na nikim spoljnim konkursima nagrade dobiva stalno isti krug ljudi, i to diluje deprmirajuće na ostale. Sve to ograničava naše učešće. Mada mi želimo da se naša bunjevačka kultura širi, bilo da je pisana na ikavici ili na kakom drugom jeziku. Isto tako, u naše članstvo mogu da uđu i stvaraoci, pripadnici drugi naroda, mi bi to pozdravili, mada taki zasad nemamo.

U rukopisu Odbor ima dosta napisanog materijala, u planu je da se izda zajednička zbirka pisnika Bunjevaca, tu su i 2-3 roman za koja su već napisane i recenzije, al nema novca da se objave.

- Stra me je, ako se ne nađu sredstva za objavljivanje, da će to uticat na samo stvaralaštvo i da se ljudi neće time bavit. Niki autori su čekali godinudvi da im se rad objavi, a pošto se to nije ostvarilo napuštili su naš odbor, što nije dobro. Imamo malo mladi, tribalo bi ih animirat da nam pristupe, a triba nam i nikolko ljudi od pera i struke da bi se prišlo jednom ozbiljnijem radu.

Geza Babijanović se pisanjem počo bavit još u gimnazijskim danima u Novom Sadu. Nedeljno je za škulski pano pisao bar po 10 epigrama, komentarišuć onda aktulene političke, al i škulske dogadaje. Na priliku, zamenik direktora koji se zvao Nestor je govorio da su đaci prirodni neprijatelji profesora, i nji triba tuć njevim oružjem. Onda je Babijanović napiso epigram: Ko kaže da se protiv neprijatelja njegovim oružjem boriti mora, ako bi to stvarno tačno bilo, na koji način bi se borio protivu tvora. Taj profesor je i u penziju očo sa nadimkom Nestor tvor. Kad su ubili Patrisa Lumumbu, on je napiso: Ljubi bližnjega svoga, poslovica nije nova, u Kongu je koriste bez prvog slova. Kad je Mile Stanković 61. objavio prvu baladu, onda je Babijanović napiso: U stavu mirno nemom ćutanju, poslednji pozdrav konju, naciji u izumiranju, al je jedna uteha ovog tužnog stanja, konja neće biti, al biće jahanja.

- Posli dugo nisam piso, bio sam sudija i smatro sam da to nije baš zgodno. Ipak, ponekad bi napiso kaki epigram. Kada je otvorena zelena fontana na licu mista sam smislio epigram: Na srid grada zelena fontana, to je dilo niki buzdovana, zeleni se žolnai keramika, na njoj sidi subotička dika, sidi Mađar a sidi i Bunjo, u kolo se i Crnogorac šunja, side mladi a side i stari, side lole a side i bećari. Nek propadnu jaslice i škule, ta Subočani vodoskoke vole. I čini mi se da su te stihove otpivala naša dva pokojna glumca Jakovčević i Ugrinov, u stilu pisme Na kraj sela čađava mehana", u emisiji Tona i Martin".

Babijanovićeve pisme i epigrami su uglavnom ostali u rukopisu, malo ji je objavljeno. Prije neg što je očo u penziju, u kancelariji je ostalo oko 250 njegovi pisama, a kad se posli godišnjeg odmora vratio više ji nije našo, a skoro polovina nije imala kopiju. Najviše piše u kafani il na kakoj proslavi, u trenutku kad ga ponese događaj jel situacija.

-Tako sidnem pod subatičke lipe u junu i tog mominta napišem: Juni je misec divan bio, ja sam rujno vino pijo, ljubeć tvoje usne male, lipe su tako nežno mirisale — rekao je Geza Babijanović. ■

V. M.

ALEKSANDAR I BRANKA RANKOVIĆ ČUVAJU TRADICIJU I LEPOTU SEOSKOG NAČINA ŽIVOTA - U KERAMICI

KUĆICE SEĆAJU NA RADOST

Oboje pamtimo lepotu seoskih kuća, onog mirnog života kada se ima kade, kada se malo svrne, pa izađe na sokak, kad zasvira tamburica, i ofira preko kapije. E, te trenutke, njihov miris i spokoj želimo da sačuvamo. I uspevamo — tvrde Rankovići.

Mala porodična radionica Aleksandra i Branke Ranković nalazi se na obodu dvorske bašte u idiličnim Sremskim Karlovcima.

Njihova priča počela je kada su potpuno nezavisno jedno od drugog, ne poznajući se, doneli potpuno identične životne odluke. Napustili su siguran posao i krenuli potpuno neizvesnim putem, putem keramike.

- Saša je radio kao komercijalista na železnici. Kako mu to i nije bio baš životni san, zadovoljstvo je potražio u keramici. Vrlo brzo je shvatio da to može postati i više od hobija, dao je otkaz i posvetio se keramici. Put od potpunog amatera do profesionalca, koji je osvojio sam vrh tehnoloških znanja, bio je dug i mukotrpan. Kadkad je nemaština, nemogućnost da se putuje i iz sveta donesu potrebne glazure, iznedrila inat i takva tehnološka rešenja da im nema ravnih u tom belom svetu. Slikanje ikona je dugo bio umetnički i tehnološki domet, međutim danas se bojama koje sam pravi može slikati kao uljem na platnu, što je u keramici bilo nezamislivo — kaže Branka Ranković.

Ona je posle završenog tehnološkog fakulteta dugo tražila posao, čak je godinu dana radila i u subotičkoj «Žorki».

- Kada sam posle dugog vremena dobila posao u struci, u dobroj firmi, mislila sam da je ceo svet moj. Međutim, brzo sam shvatila da nervoza i grč u stomaku nisu pravi izbor, pa sam odlučila da dajući časove, mirno sa mojim đacima zarađujem za život. Onda se desio rat. Mobilisali su mog mlađeg brata. To je za mene bio kraj. Spas sam potražila na kursu keramike. Činilo mi se da je glina upijala svu bol i sav stres koji sam imala. Brat se ubrzo vratio, i mi smo zajedno pokušavali da u mali stan nekako uguramo i keramičku radionicu. To je momenat kad sam upoznala Sašu i od tada do dana današnjeg nas dvoje uživajući u zajedničkom poslu pokušavamo da sačuvamo od zaborava neke trenutke naših života, koji nestaju. Oboje smo rođeni na selu i pamtimo lepotu vojvođanskih kuća, onog mirnog života kada se ima kade, kada se malo svrne, pa izađe na sokak, kad zasvira tamburica, i ofira preko kapije. E, te trenutke, njihov miris i spokoj želimo da sačuvamo. I uspevamo — objašnjava Branka Ranković.

I njihovi suveniri su zaista nešto posebno. Seoske, male kućice, prizemljuše, odišu duhom detinjstva, sreće, mirisom zavičaja. Odišu onim možda zauvek izgubljenim vremenima kada su svakodnevicu prožimale neke druge, sasvim ljudske vrednosti, kada se znalo i cenilo poštenje, kada je ljubav imala posebnu draž, a komšija voleo i poštovao kao najmiliji. Te kućice su satkane od emocija, i sam pogled na taj mali suvenir seća na radost.

- Naši suveniri putuju širom sveta, kad mi već ne možemo. Oni i jesu radost. To nam pričaju ljudi koji zbog jedne kućice doputuju čak iz Beograda, onom romantikom, pa prave selo, kupuju jednu po jednu. Kažu: da bi duže trajalo. Pa kad otvore oči uz prvu kaficu, da gledaju svoje selo — priča Branka Ranković.

A, svi su izgledi i da će svo troje njihove dece krenuti putem keramike.

- Želimo da i troje naše dece uključimo u našu priču. Prema sklonostima. Najstariji jako voli novac, vidim da će on voditi finansije. Mlađi voli tamburu, on će, kako se sad moderno kaže, biti pablik rilejšen, a Nata, e ona će, kako sada stvari stoje, biti umetnički direktor, a Saša i ja ćemo da radimo. Šalu na stranu, svi oni vole keramiku i puno pomažu, ponekad i samim tim što su vredni i dobri đaci. Eto, to je naša životna priča — kaže Branka.

Običan čovek rekao bi da je to više od priče, jer je u njoj spojena ljubav, posao, porodica i sve ono što čini život. Radost koja vlada u porodici Ranković isijava iz njihovih dela. Ti mali suveniri mame poglede i bude emocije. Čine da nikada ne zaboravimo ko smo i odakle smo, da budemo ponosni što smo bosonogi trčali po salašima našeg detinjstva. ■

T. D.

U GERONTOLOŠKOM CENTRU U MZ BAJNAT

ZLATNI PRIZORI KLAS-A

Izložbu radova sa Treće kolonije slamarki «Klas» je otvorio pridsidnik Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne manjine Nikola Babić.

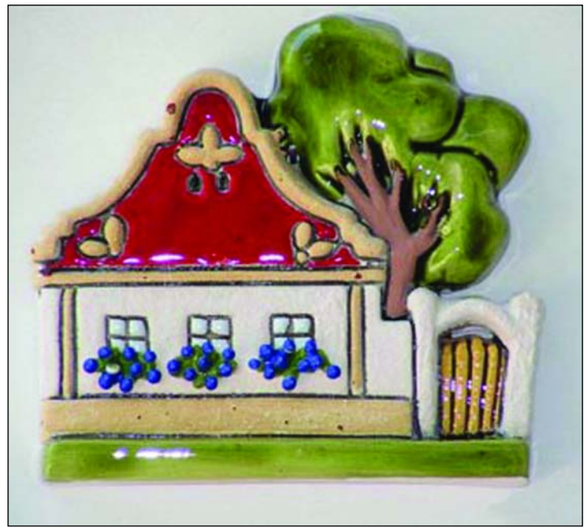
U prostorijama Gerontološkog centra u Misnoj zajednici Bajnat, tokom ovog novembra miseca, održana je izložba svih radova sa Treće kolonije slamarki «Klas» rađeni početkom septembra miseca u organizaciji Bunjevačkog kulturnog centra — Subotica, a pod generalnim pokroviteljstvom Ministarstva kulture Republike Srbije. Izložbu ove značajne i sada već tradicionalne manifestacije otvorio je pridsidnik Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne manjine dipl. ing. Nikola Babić, a prostor ispunjen zlatnim prizorima i slikama filigranske izrade bio je pritisan da primi sve one za koje je slamarstvo doživljaj lipote i topline tradicije u tmurnim jesenjim danima. Veliko je zadovoljstvo bilo viđenje ove izložbe, naročito za dvadesetak slamarki koje su u izradu eksponata uložile svu ljubav, vještinu i od svoje porodice i posla ukradeno vrime. Umisto razgovora sa njima (koji smo već objavili u našem trećem broju), ovaj put posvićujemo najveći deo prostora njihovim radovima. ■

V. V.

GROBLJE MISTO LJUBAVI I SUZA...

Sa mirisom krizantema, pod svitlošću svića i sa suzom u oku, 1. i 2. novembra, u molitvi i mislima, dozivali smo Sve svete i sve naše drage pokojne koji su prošli u „kratkoj šetnji" ovim zemaljskim putovima, koji i nisu ništa u odnosu na vičnost! Poštivanjem Svih svetih koji sijaju na nebu i molitvom, tiho smo uzdisali: „Svi sveti budite mi u pomoći i u danu i u noći." U raju je puno svetih duša, koje nam i danas šalju poruke da se trudimo biti što bolji i da činimo samo dobra dila ko što su nam oni to svojim zemaljskim životom pokazli. Nigdi na svitu nije iskazano tolko ljubavi nit proliveno tolko suza ko na groblju, jer u njegovim dubinama, u miru i tišini počivaje zemaljski ostaci naših dragih. Vični i trajni spomen na njih čuvamo duboko u srcu i sićanju, koje je za njih najveći spomenik. Molitva srca je najjače „sredstvo" kojim možemo stalno bit u društvu svih dragih koji više nisu među nama.Ostavljene krizanteme i ukrašeni grobovi tim divnim cvićem vidljivi su znak ljubavi i zahvalnog sićanja na sve koji tu počivaju. Svaka zapaljena svića je naša vira u uskrsnuće i znači želju da duše pokojnih žive u svitlosti uskrslog Isusa. Naše molitve za pokojne uvik se završavaju ričima: Pokoj vični daruj im Gospodine i svitlost vikovična svitlila im. Molitva, svitlost svića i cviće su čista LJUBAV i način da naši dragi pokojni budu uvik sa nama jer smrt jeste strašna, al obrišimo suze, jer to nije rastanak zauvik, već samo put kojim ćemo svi proć i pridružit im se u carstvu nebeskom. ■

S. N.

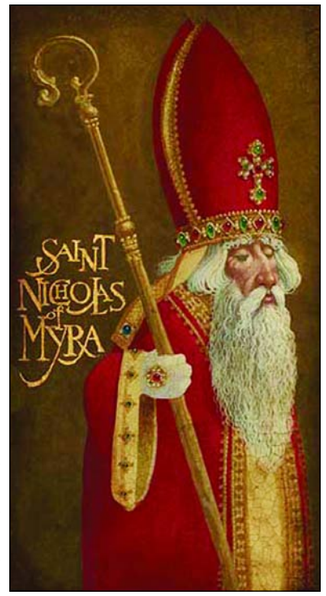

MIKULAŠ - SVETI NIKOLA

Nasmijanog lica i vedre naravi, Mikulaš će i ove godine 06. decembra, doć i obradovat

našu dicu. Sva dica mu se zdravo raduju i čekaju ga čisteći svoje čizmice kako bi u nji metio darove. Mikulaš ne zaboravlja nijedno dite koje je bilo dobro prema roditeljima i u školi. Postoji legenda da s Mikulašom iđe i Krampus, zli crni čovik, koji nosi šibu za onu dicu koja nisu bila dobra. No, sva srića, ne postoji nijedno dite koje bi kazlo da je dobilo Krampusovom šibom, jer ako baš i nije bilo dobro, svako dite na ovaj dan obeća da će se sigurno popravit.

O Sv. Nikoli, ili kako ga mi Bunjevci nazivamo Mikulašu, ne postoji puno pisani podataka. Zna se da je rođen u 3. viku u Maloj Aziji u gradu Patri gde je obavljao biskupsku dužnost. Umro je 06. decembra 327. godine, u 58. godini života. Njegovo tilo i danas počiva u talijanskom gradu Bariju. Radi svih dobrih dila koja je činio ljudima, radi nepravde protiv koje se borio i radi ljubavi kojom je činio čuda, proglašen je svetim. Još kao malo dite Nikola je zdravo volio ljude. Roditelji su mu umrli rano pa je osto sam u bogatstvu koje je naslidio. To bogatstvo ga nije polakomilo već ga je učinilo još boljim čovikom pa je s njime mnoge pomogo. Kako nam legenda kaziva, u njegovom rodnom gradu Patri živio je siromašni plemić koji nije imo novaca da uda svoje tri ćeri, pa ih je tio prodat momcima. Kad je Nikola čuo za to, odlučio mu je pomoć tako što mu je po noći ostavljo zlatne dukate u pendžer. Siromašni plemić je tako mogo čestito poudavat ćeri. Kad je došlo da triba udavat i najmlađu ćer, plemić je odlučio da dozna ko mu tolko pomaže, pa je sidio cilu noć kraj pendžera i gledo da vidi ko mu ostavlja dukate - al nije uspio ništa vidit. Nikola se dositio pa je dukate ubacio kroz odžak u kuću i tako je osto nevidljivi darovatelj. Na ognjištu, u kući plemića, sušile su se čorape pa su dukati iz odžaka pali pravo u nji i otaleg potiče virovanje da Mikulaš ostavlja darove u čizmi-čorapi. Druga legenda o njemu kaže da je spasio troje dice koje je tio rastrgnit krvolok, a postoje i mnoge legende koje pripovidaju da je nebrojeno puta pomogo mornarima u nevolji i spasio ih. Iz ovih legendi, kroz vrime, razvila se tradicija Deda Mraza sa drukčijim stilom al istim značenjem i direktno potiče od Mikulaša, a nije niki izmišljeni lik koji živi na Severnom polu. Ova tradicija raširila se po ciloj Evropi i Ameriki, al sve sa različitim imenima i tumačenjima, pa tako Sv. Nikolu u Engleskoj zovu Saint Nicholas, u Nemačkoj je Sinterklaas, u Poljskoj je Mikula, a mi ga zovemo Mikulaš. Smatra se zaštitnikom siromašne čeljadi, dice, mornara, neudatih divojaka i trgovaca, a zaštitnik je i država Grčke i Rusije. Budite dobri i pomažite one koji su u nevolji i virujte da će i vama Mikulaš donet štogod, pa makar i škatuljicu punu poljubaca, pa uzmite iz nje po jedan kad god vam je teško u srcu. ■

S. N.

NOĆ VIŠTICA

Već s prvim sumrakom 31. oktobra, pa sve do jutarnjeg svitanja 1. novembra, u narodu postoji virovanje da je baš to noć vještica. Ta noć podsića da će kaki čudni gadni stvor, ženskog roda, doletit na metli i napakostit čestitoj čeljadi. Virovanje da vještice postoje potiče još iz sridnjeg vika kad su ljudi u svom praznovirju virovali da će im vještice, natprirodna bića, rugobe sa svemogućim moćima, napakostit i načinit veliko zlo, kako lično tako i u kući. Od svi svemogući bića i aveti, vještice su imale najveću zlu moć, od nji se bojo svako - od male dice do stari čeljadi. Jedna od najveći uvrida što se moglo kome kasti je da je vještica. Vještice su kadgod bile i „zloupotrebljivane" za „vaspitanje" male dice pod pretnjom: Ako ne budeš dobar el' dobra, odneće te vještice u mrak. U današnje vrime od ti starovinski vještica ostale su moderne vještice koje za novce prodaju svoje „moći" kojekakim vračkama, od koji se svakako triba zdravo čuvat! Radi tiranja vještica, u staro vrime, ljudi su isicali bundeve u što strašnijem obliku „lica i mećali ih el isprid kuće el u pendžer, kako bi taj strašni lik obasjan svitlošću sviće otiro vještice iz avlije i iz kuće. Ovaj adet održo se i do današnji dana. Zapadni svit je i vještice iskomercijalizovo, pa tako u današnje vrime možemo i usrid grada vidit više vještica neg ikad, i isto tako tušta isičeni bundeva sa upaljenim svićama. Od tiranja vještica napravljen je „praznik" zabave radi. Zapadnjačkim uticajom, u svitu novaca, dajemo čak i vješticama sve veća „prava". Slavlja i kojekake žurke do duboko u noć di su čeljad obučena onako kako zamišljaje vještice samo su još jedan primer „izvlačenja" novaca od oni koji viruju u sve i svašta. Vještice, el život u svitlosti možete izabrat sami, al na ovu noć ipak isičite jednu bundevu sa svićom i metite je na vidno misto u kući. Ako vještice ipak postoje, možda ćete ih i zastrašit, pa će otić svojim vještičijim putom otkaleg su i došle. ■

S. N.

DUVA PROMAJA KROZ PENDŽERE VRIMENA (1)

Sve ima svoj postanak, rađanje, umiranje, nestajanje. U ovom prilogu nudimo dragim čitaocima Bunjevački novina surove slike sadašnjosti.

Nudimo slike kuća i salaša koje ćete cigurno pripoznati, tamo ste kadgod išli na prela, na kartanje, u goste il' vam je tamo živijo kogod veoma drag. Život vas je odveo digod daleko u drugi grad, selo suza će se cigurno zacaklit u Vašem oku kad vidite ove tužne slike, a nećete se moći sititi kako su te kuće il' salaši bili umazani, kake boje su bile pendžere. Suze će biti iskrene i oprostićemo Vam. Teško je procinit starost salaša, svako sabira nike godine baćine, didine, majkine, pradidine i uvik se dobija brojka koja može a i ne mora bit tačna.

Čiji su to salaši

Počećemo sa Malom Bosnom. To je malo selo nadomak Subatice, nuz betonski put ima lipi kuća, a u ataru ima salaša napušteni a i onaki u kojima živi čeljad. Na samom ulasku u Malu Bosnu s desne strane već četrdeset godina stoji napuštan Vahtlerov salaš. Taj salaš je naslidila njegova bratanica a momentalno je vlasnik Vojnić Purčar Joso. Niko ne svraća cigurno na taj salaš, već nikoliko puta sam ga slikala i prija desetak godina - onda se sićam da je imo žutu boju. Razmišljam kako je nabijanica čvrsta da se salaš koji je, kažu, bliže sto godina, ipak dobro drži. Šteta što niko u njemu ne živi jel' se nalazi na lipom mistu nuz glavni put i blizo Male Bosne a ni od varoši baš nije daleko. Bilo je kadgod oko 590 salaša od Male Baje do Mikićeva. Danas ih ima možda oko 200, od tog 20-tak napušteni.To je tužna slika Male Bosne što se tiče salaša. Putopise o salašima ne možem sama radit. Obično se nađe kogod ko pozna ljude i salaše. Ivan Ivanković (68), penzijoner, rođen a i živi u Maloj Bosni, bijo je na usluzi za obilazak nikoliko salaša. Prvi salaš je bijo Vidakovićev salaš. Nalazi se oma iza Mesne zajednice (koja se baš renovirala). Salaš nosi broj 276, zidan je 1934. godine. Majka Đula Vidaković ostala je udovica, čovik Ivan je poginijo u ratu, i ona je sa svoja tri sina - Blaškom, Matom i Vecom, i naravno sa mobom, od nabijanice napravila salaš. Momentalno salaš je u vlasništvu Anice Matković rod. Vidaković. Anica sa porodicom ne živi na salašu nego ga je izdala porodici Benčik. Na salašu smo zatekli Dajanu Benčik i slikala sam je prid litnjom kujnom. Inače na tom salašu, sem Anice, rođene su i njezine dvi sestre Stana i Jelica, one također žive u varoši.

Nekad se takmičili risari

Jelica mi je pripovidala da se sića kad je 1968. godine na njevom salašu održano takmičenje risara. Tamo su bili i poznati glumci Katarina Bačlija i Geza Kopunović, a ja sam, kaže Jelica, sva važna nosila vodu u đugi. Salaš je dosta renoviran i oma bolje izgleda. Da je tamo bilo josaga podsića ostatak od košare.

Na ulazu u Malu Bosnu od varoši sa live strane su tri salaša ili kuće u jednoj avliji. Na šamedli u avliji zatekli smo Anicu Franciškoviću rođenu Benčik koja se iz Tavankuta udala za Peru 1943. godine. Sa suzama u očima obradovala se gostima osamdesetogodišnja majka. Sića se da su bile budžice umisto pendžera onda kad se ona udala. Bijo je otvoren ambetuš pa su ga zatvorili. To je bijo salaš od Perinog dide, zbir godina, pa dođe do 150. Posli tog je u istoj avliji napravljen noviji salaš, moderniji, a ovaj treći je sasvim moderna nova kuća. I tako život ide dalje, kuće lipče i novije, a tuga u majka Anicinim očima velika, teško se živi, nema se od čega plaćat porez, moraju se likovi kupovat. Unuk je sad došo tu da živi. Poslidnji salaš kojeg smo obišli sa bać Ivanom je salaš Gabrić Stipana (68) i Eve (73). Salaš je od nabijanice i kad dolaziš do njega kroz šumicu od dračova doček je dosta nezgodan - lavež desetak vašaka utira stra u kosti. No oma se pojavljuje snaš Eva i umiruje čuvare salaša. Objašnjava da su vrimena teška i da moradu sačuvati to malo sirotinje što imadu pomoću vašaka. Salaš je star 60 godina, tribalo bi ga malo popravljat, al' nema se. Tako nji dvoje provode dane, naravno radeći na tom salašu. Moj Stipan je, kaže Eva, bijo 8 puti na Triglavu i tušta su novine pisale o nama.

Umorna odlazim, zahvaljujem se gospodinu Ivanu, glava mi je puna utisaka, više tužni nego lipi, al' eto to je život. Dok autobus ide prema Subatici, vidi se da će dobro rodit kuruzi u Maloj Bosni. Kažu da će biti i za loženje jel su jako jeptini. ■

Horvat Marija

Vahtlerov salaš

Litnja kujna na Vidakovićevom salašu

Anica Franciškoviću

TUMBASOV SALAŠ

OD TUMBASOVOG SALAŠA NA IZDISAJU DO ČOBANSKOG KRIŽA

Radoznalost je jedna lipa osobina, ako se interesuješ možeš svašta i saznat. To će dokazat moja sledeća pripovitka. Kad se izađe iz Šandora i krene prima Beogradu, nuz put sa desne strane nalazi se stari salaš, ili ne znam kako bi se to moglo nazvat. Još malo pa neće bit ništa od salaša jel je na vrlo klimavim nogama (zidovima). Prolazila sam tudan i krenem da saznam štogod više o tom salašu. Tila sam da saznam čiji je i kad je pravljen. Dobijala sam telefonske brojove, sve dok nisam dobila onaj pravi, a to je broj Paje Tumbasa iz Novog Naselja u Šandoru. Pajo je bijo srićan što se kogod interesuje za salaš di je on rođen 1938. godine.

Prvo sam se uputila dok je dan da ga slikam, vaške lutalice su nastanile salaš. Vitar fijuče al' nika bolna tišina para uši, auti samo prolaze i odlaze, niko i ne primećuje stari salaš sa po kojim dračom i velikom travom. Na stupu u ambetušu tabla, a na njoj stoji adresa Zapadne ugarnice 490. Pisma niko ne šalje na tu adresu.

Put me vodi kod Paje Tumbasa da čujem sve ono šta ću da napišem o tom salašu. - Ime sam dobijo po mom didi Paji koji je taj salaš počo pravit 1932. godine - kaže sagovornik. Salaš je minjo gazde al' ga svi znadu samo ko „Tumbasov salaš. Salaš je od nabijanice, sa velikim podrumom u koji se salazi sa 14 basamaga, tavanica je od trske, al vrlo jaka i mož da izdrži vagon žita. Divanu se pridružila i Pajina žena Irena koja se udala na taj salaš 1961. god. Kaže da salaš ima tri sobe, a to se zna - sridnja, čista i pridnja. Bijo je i špajc, komara za roljku, naslam za parasnička kola. Kokošinjac je bio malko ukopan da bi zimi bijo vruć, a liti ladan. Ovčinjak je bijo velik jel je dida Pajo imo uvik priko 300 ovaca. Dida je bijo zdravo velik bećar, spavo je i liti i zimi u otvorenom ambetušu u opakliju zagrnut, kaže Pajo i dodaje da su njegov baćo i stričevi spavali u kujni i da je bilo četvero dice. Dida Pajo je obuko bile gaće od osam pola a odozgor kožne čakšire i nikad mu nije bilo zima. Ako nije bijo zadovoljan kako su gaće oprane znavo je da prisiče štrangu na kojoj su se sušile i sve su pale na zemlju i morale su se ponovo prati i to „redovno. Dida je živijo samo 54 godine.

U avliji u korovu je rovaš od bunara a unutra trava ko mozaik. Pored bunara je i alov pun raznog smeća. Sagovornik kaže da je nadaleko bila poznata voda iz tog bunara. Kad je pravljen beogradski put, čak iz Feketića su dolazili radnici da bi poneli zdrave i čiste vode za piće.

1964. Pajo se doselijo u Šandor, a salaš osto da minja gazde i propada. Pajo je nastavio tradiciju pa je i on čoban, penziju je zaradijo u veterinarskom zavodu. Dok je radijo, žena Irena je brinila o ovcama. Sad se on posvetijo čobanstvu i kaže da bi mu bilo žavo ako sinovi ne nastave kad on više ne bude mogo. Dok smo divanili bijo je prisutan i sin Mirko koji je takođe roden na „Tumbasovom salašu. Na baćinu žalopojku kazo je: «Molim Vas napišite, i ja i moj brat Ivica ćemo zacigurno nastaviti tradiciju». Ajde da mu virujemo i napišemo. Pajo kaže da njegov baćo Marko nije volijo ovce, on ima čobanski štap od višnjovog drveta starog 150 godina. Štap ima kuku kojom se vaćaju ovce za nogu. Ima Pajo i čopor vrlo poslušni pulina koji svaku Pajinu rič razumidu.

Da se radoznalost zaokruži, iz Šandora nas put vodi na granični pojas sa Madžarskom, a tamo je čobanski križ. Daleke 1896. šumar Stanko Babijanović i čobani podigli su križ. Zna se da su čobani bili puno vremena sa svojiim ovcama odsutni od kuće i taj križ njim je služijo ko bogomolja. 1933. križ su primetnili sa vodnog mista na jedno malo uzvišenje. Tu između gelegonja odiše mirom i tišinom križ obnovljen i posvećen 2004. godine. Na križu su imena koja divane o slogi Bunjevaca, Madžara i Srba - znači katolika i pravoslavni. Inicijator podizanja križa bijo je dida Pajo Tumbas, a tu su još: Ivan Tumbas, Kovač, Ivanković Franjo, Francišković Vince i Aradski Đura. Sad

su dopisani i sagovornik Pajo, Tumbas Ivan i Đuro Aradski. Ova trojica su učestvovala u obnovi križa 2004. Da stignem do križa oko 5 km udaljenog od moje kuće, pomogla mi je Hrvojka Stantić. Ona živi nedaleko na salašu - u blizini čobanskog križa, sa suprugom Alenom i curicama Anđelom i Petrom. Oni tamo odlaze često jer nemaju crkvu blizo, a i održavaju okolinu križa.

Daleko od varoške gužve mož' sidit na klupici i u mislima odlutat u ona davna vrimena kad su čobani svojim obraćanjem Bogu baš na ovom mistu molitvama bili uz Svevišnjeg. Odnela sam buket krizantina i sviću, to je bijo moj doprinos ovoj maloj bogomolji na samoj granici sa Madžarskom. Rič po rič i nastade pripovitka započeta o napuštenom salašu Tumbasovi, a završila se na udaljenom mistu kraj križa, to se zove radoznalost.

Horvat Marija

Priprema: Dragan Tovarišić

HOROSKOP za DECEMBAR

OVAN: Ukoliko ste nešta propustili uradit tokom ove naporne godine možte to ispravit u decembru misecu. Virovatno vam godina nije bila štogod laka, al skupite poslidnje atome snage da je okončate sa pozitivnim rezultatom. Zahladenje na polju ljubavi, koje traje već tričetiri miseca, i dalje se nastavlja i zahtiva od vas više poštovanja prema partneru.

BIK: U ovom periodu kad se na poslu još uvik pripravljate za slideću godinu morate bit strpljivi, smireni i ne dozvolit negativnim emocijama da vas vode u ponor iz kog bi se posli teško iščupali. Decembar misec je za vas idealan za emotivni život, ljubav i zadovoljstvo, a moglo bi doć i do nekog novog poznanstva el početka emotivne veze sa osobom u koju ste dugo bili zaljubljeni.

BLIŽANCI: U poslu ste zauzeli više prostora i obaveza nego šta ste sposobni da obavljate istovremeno, pa nemate tušta slobodnog vrimena. Stišnjeni s rokovima njevog okončanja, postajete nervozni. Do zadnji dana ove godine moraćete vridno radit, ne razmišljajuć o tome gdi ćete za Novu Godinu. Ipak, voljena osoba je tu da šnjota o zabavi i ona će vam davat dodatnu snagu i energiju.

RAK: Opterećeni ste retrogradnim hodom Marsa, planete akcije u znaku Bika, koji je počo u oktobru, a završava se početkom decembra, a koji znači prominu saradnika, rasprave koje ne vode ničem i moguće razočarenje u ljubavi. Tribate dakle izdržat još ovi par dana, a onda polako razmišljat o prestojećim praznicima. Ako ste pak bili tolerantni ji prema emotivnom partneru, nećete bar morat razmišljat s kim ćete čekat Novu Godinu.

LAV: Ako ste znali adekvatno primenit svoj kreativni potencijal i ako još uvik do vas nije stigla odluka, u decembru misecu možte očekivat unapredenja i nagrade i sa više elana uć u narednu godinu. Porodični odnosi mogu biti tušta komplikovani, naročito ako ste mladi i tek osnivate porodicu a niste naročito zreli za preuzimanje svi obaveza koje se time podrazumevaju.

DIVICA: Ako imate stalan posо i ranije ste planirali rišavat stambeno pitanje, sada imate priliku to i ostvarit, al tribate znat da to tokom radnog staža morate i opravdat svojim vridnim i disciplinovanim radom, u šta ne sumnjam. U ovom misecu vaš smiso za tolerancju postaje daleko izražajniji, pa ni emotivna situacija ne bi tribala bit loša, a ako ste u vezi sa osobom koja često putuje, možte se ositit usamljeno.

VAGA: Decembar misec vam je tušta dobar po pitanju finansija, posebno preko ljudi koji ne žive u vašem gradu el dolaze iz inostranstva. Čerez vaše moralnosti nemate se razloga libit pred njima i ne uspostavit dobre poslovne kontakte. Ako ste u ljubavnoj vezi sa Ovnom, tokom ovog miseca mož doć do konflikta zbog njegove tvrdoglavosti al vi ćete već iznać način da taj problem rišite.

ŠKORPIJA: Vaša kreativna crta dolazi do punog izražaja, posebno ako radite u medijima el se bavite poslom koji zahteva preciznost, upornost i inventivnost. Ako vam se ne svida poso šta obavljate, možte ga slobodno napustit, jer već nakon toga slidi bolji i isplativiji. Emotivna situacija je tušta komplikovana i, ako ste šnjotali razić se s partnerom, bolje je to ne činit, u šta bi se uvirili već tokom naredne godine.

STRILAC: Premda su se početkom lita odigrale stvari po kojima ćete pamtit ovu godinu, u decembru ćete imat priliku nadoknadit sve šta ste eventualno propustili u toku ove godine. Ipak, tribali bi pokazat strpljenje i ne ulagat velik novac u privatni poso. Više tolerancije tribate imat prema voljenoj osobi i ne uletit u veze koje nemaju perspektivu, a koje bi samo za trenutak zadovoljile vaš avanturistički duh.

JARAC: Okončanje ove godine na poslovnom planu tribalo bi da protekne u dobrom raspoloženju, što nije baš bilo raniji godina, posebno ako ste iskoristili sve mogućnosti koje vam je ona donosila, pa i tokom zadnjeg miseca tribali bi da pristignu rezultati vašeg napornog rada u obliku novca. Pametnim rasudivanjem stariji emotivnu vezu mogu izdić na viši nivo, dok mladima to može bit kočnica za nastavak veze.

VODOLIJA: Uran u Ribama u prethodne dvi godine donosi vam vanredne priode preko neki originalni zamisli u domenu umitnosti ili u nekim tajnim transakcijama sa osobama koje žive u inostranstvu, pa nema razloga da tako ne bude i tokom ovog miseca. Možte se uortačiti sa provirenim partnerom i imat još više uspeha. Ako se upustite u tajnu emotivnu vezu morate znat da će kad-tad to izić na svitlost dana.

RIBE: Kroz dobre poslovne odnose s inostranstvom mož vam se pružit prilika da započnete nove poslove o kojima ste u protekli nikoliko godina mogli samo sanjat. Ipak, kao trajno dobro ostaće vam samo ono šta sami učinite svojim trudom, bez ičije pomoći sa strane. Bez obzira na odredene poteškoće u emotivnoj vezi, vi i partner se fajn dobro razumite, pa i prepreke na putu lakše prevazilazite.

DOKTRINE

* Prvo nas zavode, pa pridvode i na kraju umisto nas provode.

* Taliko mu je nečista savist da će uskoro metastazirat.

* Stao bi na loptu da nije okrugla.

* Kod nas je najjeptinija duhovna hrana.

* Ne viruju u duove, pa samim tim ni u duh patriotizma.

* Mora da je Dante gledo našu svakidašnjicu, jer samo je ovdi mogo da napiše Pakao i Čistilište.

* Najgori oblik neznanja je kad misliš da znaš, a ne znaš.

* Prvi korak u neprijateljskim odnosima je stvaranje neprijatelja u svojoj glavi.

* Kažu da je bolest ludih krava i mišja groznica pravi mačji kašalj u odnosu na ptičiji grip.

* Najviši nivo sadizma: na našu živu ranu meću nam Solanu!

* Kod nas se nacizam još ranije povampirijo, jer odavno nam niki sisaju krv.

HITOVI

Možda i nije imo neka znanja,
al je primo priznanja.

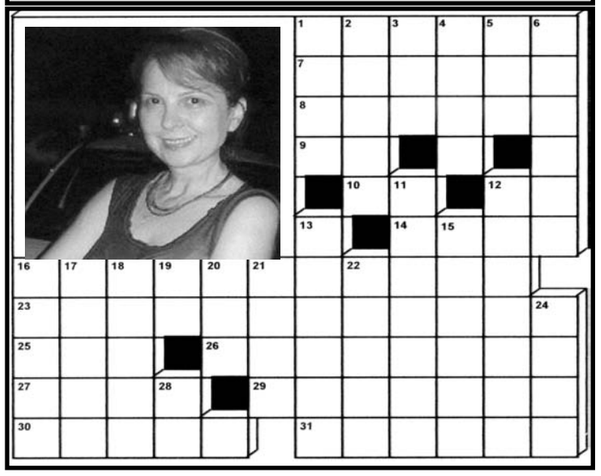
* * *

Hej, Sloveni
teško meni,
al´ i vama nije lako
no htili ste tako.

* * *

Nuz inflacije veliku stopu
teško ćemo u Evropu!

UKRŠTENICA

VODORAVNO: 1. Spoljašni zid zgrade; 7. Popis imena, imenik; 8. Priroda (lat.); 9. Jedinica za površinu zemlje; 10. Marka domaćeg likera; 12. Majstorski kandidat (skr.); 14. Muslimansko žensko ime; 16. Službenik obaveštajne službe; 23. Naša pevačica sa slike; 25. Radnički sportski klub (skr.); 26. Zabavljači u cirkusu; 27. Od tog trenutka; 29. Srednjevekovni dominikanac i humanista; 30. Krletka; 31. Ljuljati (nar.);

USPRAVNO: 1. Lepa, uglađena; 2. Gorki liker; 3. Deo meča u nekim sportovima; 4. Ime glumice Eme; 5. Poklon; 6. Mađarsko žensko ime, Zlata; 11. Vrsta kreme za kožu; 12. Bezobraština (nar.); 13. Pomeraj; 15. Listovi jedne peruanske biljke, služi za lek; 16. Obed; 17. Vajarsko delo; 18. Neodgovoran; 19. Auto-oznaka za Valjevo; 20. Ime glumice Begović; 21. Marka audiovizuelne tehničke robe; 22. Areali; 24. Koristi; 28. Kraći oblik uzvika hajde.

REŠENJE IZ PROŠLOG BROJA:

VODORAVNO: kolači, ulomak, De Niro, ga, In, k, Cl, o, ih, ETS, Rastislavka, ZDRAVKO ŠOTRA, Alena, vaditi, teći, saniran, iranističari.

OSTEOPOROZA

HRANA I VEŽBE ZA ČVRSTE KOSTI

Zašto kosti postaju slabe i gube čvrstinu? Ishrana, nedostatak kretanja, nezdrave životne navike.....Osteoporozu nije moguće izlečiti, ali je moguće sprečiti i zaustaviti napredovanjebolesti

Osteoporoza je bolest koštanog tkiva koja nastaje zbog razgradnje kosti i nedovoljnog unosa kalcijuma. Koštana se masa izgradjuje u detinjstvu, mladosti i razdoblju polne zrelosti - u 20 godini dostiže vrhunac, oko 30 je stabilna, a nakon 40. godine života se smanjuje za otprilike jedan posto godišnje. Iako gubitak koštane mase može početi već pre 25. godine, bolest se u većini slučajeva ispoljava tek u menopauzi, kada je već napredovala. Procenjuje se da kod nas oko 20 posto žena starijih od 50 godina života boluje od osteoporoze. Medju težim posledicama su prelomi butne kosti ili kuka, a toj je opasnosti izložena svaka treća žena nakon 70. godine života.

Slabljenje gustoće kostiju može početi već u 25. godini

Kako objasniti učestalost pojavljivanja te bolesti? Lekari tvrde daje reč o lošem ulaganju. Upravo u razdoblju života kada se telo razvija i kada se formira struktura kostiju, do 25. godine, većina devojaka nastoji održati vitku liniju drastičnim dijetama. Nedostaci kalcijuma i drugih važnih hranljivih sastojaka i nedostatak telesnih aktivnosti uzročnici su koji stvaraju povoljne uslove za razvoj osteoporoze u zreloj životnoj formi.

Osteoporoza najviše preti ženama *stanjima od 5o godina

* u menopauzi ili sa neurednim menstruacijama *koje su mršave *koje osečaju bolove u ledjima *koje su često uzimale kortizonske lekove

Medjutim, osim načina života i ishrane i drugi faktori imaju vekžliki uticaj na čvrstinu kostiju. U organizmu, naime, postoji prirodna ravnoteža izmedju procesa razgradnje starijeg dela kosti i stvaranja nove kosti, koja je neophodna za sprečavanje hroničnog i trajnog starenja kosti. Ako dodje do poremećaja tog procesa, odnosno ako je proces izgradnje nove kosti sporiji od procesa razgradnje, dolazi do demineralizacije - kost postaje krhka,lomljiva i neotporna na opterećenje. Od velikog su uticaja estrogeni jer u isto vreme kako slabi funkcija jajnika,povećava se opasnost od osteoporoze.

Najčešće tegobe prouzrokovane osteoporozom mogu se javiti tokom ćele godine, a najčešći simptomi su

*smanjenje telesne visine

*pogrbljeno držanje

*preiomi kostiju najčešće pri neznatom opterećenju ili kretanju

Već uznapredovalu bolest nije moguće izlečiti ali, pravilnom ishranom i dodacima ishrani, telesnim aktivnostima i zdravim načinom života moguće je sprečiti i zaustaviti njeno napredovanje.

Pravilna, uravnotežena i raznovrsna ishrana najjednostavnija je i vrlo dobra prevencija. Važno je telu osigurati potrebnu količinu kalcijuma, minerala koji čini 25 posto ukupne težine kostiju i koji je neophodan za njihovu čvrstoću. Koja je dnevna preporučena doza? Potreba za kalcijumom menja se zavisno od životne dobi- novorodjenčetu se dnevno preporučuje 400 mg kalcijuma, od 1. do 10. godine dnevni unos povećava se na 800 mg, a oko 25. preporučena dnevna doza je 1200 mg. Nakon 5o. godine života ženama se ponovo preporučuje dnevni unos od 800 mg kalcijuma.

Najbolje gaje uzimati uveče, uz jelo, jer je tokom noći ugradnja kalcijuma u kosti veća. ■ *S.L.V.*

JELOVNIK ZA OPTIMALAN UNOS KALCIJUMA

	DORUČAK	RUČAK	VEČERA
PONEDELJAK	šoljica mleka pahuljice	testo, spanać hleb jabuka	zelena salata, riba, masl.ulje,hleb,kruška
UTORAK	mleko,tost marmelada	knedle,crveni kupus,hleb, banana	brokoli, sir, grožde
SREDA	mleko i keks	testo sa paradajzom jaje, hleb i naradža	meso, hleb, kivi
ČETVRTAK	mleko,pahuljice	piletina, blitva, hleb, jabuka	supa od povrća, jogurt
PETAK	mleko,tost,med	testo, povrće, banana	zelena salata, meso ijogurt
SUBOTA	mleko,pahuljice	testo sa mesom	riba, hleb i naranđža
NEDELJA	mleko i keks	riža, sir,hleb, voće	supa od povrća, meso i jogurt

LEKAR VAM ODGOVARA

mr.med.sci dr.Tomislav Stantić
specijalista rendgenologije

ŠTA JE MAGNETNA REZONANCA?

Magnetna rezonanca je nasavremenija metoda za otkrivanje obolenja u čovečijem organizmu. Zasnovana na detekciji različitih sadržaja vode u našem telu,ova metoda omogućava vrlo precizan prikaz najsitnijih detalja, naročito u dijagnostici bolesti mozga,kičmene moždine I zglobova. Dijagnostika magnetnom rezonancom je sveobuhvatna I neagresivna. Idealna je za ranu dijagnostiku obolenja,kao I kompletnu dijagnostiku sportskih povreda. Pregledi obuhvataju snimke glave, svih delova kičmenog stuba,abdomena I karlice kao I zglobova I mekih tkiva. Dakle,praktično svih delova tela I sistema organa. Magnetna rezonanaca je jedan od načina da probleme vezane za zdravlje upoznamo na vreme I da brzo I konkretno reagujemo. Dijagnostički centar Subotica poseduje aparat za magnetnu rezonancu SIEMENS Concerto. Njegova jedinstvenost I neprikosnovena prednost u odnosu na većinu postojećih aparata je koncepcija otvorenog tipa. To praktično znači da se pacijenti ne smeštaju u „magnetni tunnel„ nego se pregled obavlja u otvorenom sistemu.Ovakav sistem apsorbuje klaustrofobičan osećaj pacijenata tokom pregleda koji traje maksimalno 25 minuta. Pregled krupnih kao I starijih I manje pokretnih pacijenata ne predstavlja problem, a kvalitet otvorenog tipa magnetne resonance još više dolazi do izražaja pri pregledu novorodjenčadi I dece jer omogućava stalni kontakt sa roditeljima.

U savremenom svetu magnetna rezonanca predstavlja sastavni deo zdravstvene preventive,posebno u kategoriji menadžerskih bolesti kao stoje rana dijagnostika obolenja krvnih sudova, kao preventive moždanog udara,oboljenja kostiju,oboljenja diskusa I bolesti urinarnog trakta. ■

DCS
DIJAGNOSTIČKI CENTAR SUBOTICA
MAGNETNA REZONANCA • MAMOGRAF • ULTRAZVUK • RENDGEN

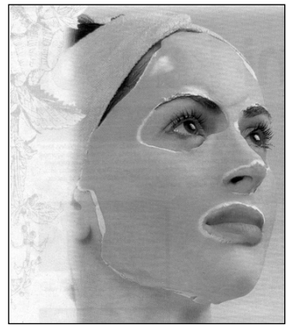

Pripremila: Snježana Luetić Vujić

KOZMETIKA

PUT DO SAVRŠENE KOŽE

Da li su maske za lice zaista svemoćne i mogu da izbrišu bore ili je ovaj kozmetički tretman jadan od načina da se ugodno provede subotnje popodne?

Sve dok maska za lice bude neizostavni deo svake kozmetičke linije i rituala ulepšavanja, u odredjenom smislu biće i predmet brojnih rasprava. U eri sve većeg broja pronalazaka,koji vašu kožu čine zdravom i mladom,došlo je do polemike izmedju estetičara,doktora i žena koje slepo veruju u blagotvorne efekte čak i najklasičnijih maski za lice.

Stavovi su podeljeni. Sjedne strane su lojalisti u koje se danas ubrajaju mnogi privatni dermatolozi i plastični hirurzi, iskusni estetičari i njihovi sledbenici- žene koje drže do svog izgleda. Na drugoj strani su skeptici,oni koji ni u šta ne veruju i koji na sve to gledaju kao na promašenu investiciju, kao i oni koji nisu uočili nikakve efekte maske za lice.

Iskusni estetičari kažu da kućni tretmani iako važan deo stalne nege,ne mogu da zamene profesionalan tretman. Pored dubinskog čišćenja, tu je i masaža kojapodstiče cirkulaciju,pojačava snabdevanjekože kiseonikom, zahvaljujući čemu koža bolje upija hranljive sastojke i antioksidante iz maski i postaje sveza i svetlucava. Tretmani potpomažu dreniranje limfe, tvrde kozmetičari,što učvršćuje kožu i konture lica-pogotovo obraze i vilicu. Iskusniji kažu kažu daje najefikasniji,trostruki, tretman s kiseonikom,koji uključuje dubinsko čišćenje kože, hidratantnu enzimsku masku i kao završnicu-petominutni tretman tečnim kiseonikom.

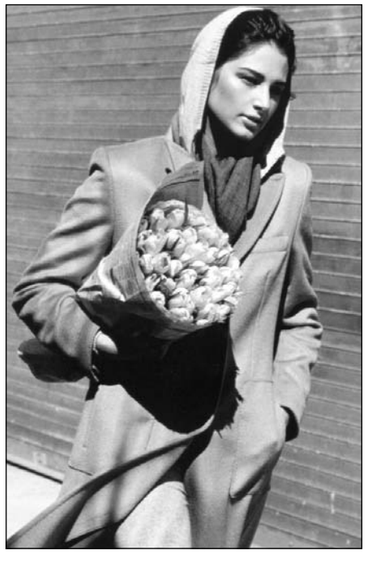
Pojedine ljubiteljke kozmetičkih tretmana preporučuju - guljenje- kože,kao metod koji podmladjuje kožu i uspešno otklanja i najmanju potrebu za botoksom. Jedan od takvih je mikroabrazija-poliranje kože sprejom koji sadrži kristale aluminijum-oksida koji skida gornji sloj izumrlih ćelija.Takodje,preporučuju piling kremu koja sadrži enzim bundeve- najkorisniji od svih prirodnih enzima,koji skida sloj odumrlih ćelija tako što ih upija ili laktazu,selektovanu iz proteina mleka,koja uništava perut,prljavštinu i mast izmedju ćelija kože i na taj način uklanja mitesere.

Većina stručnjaka se slaže da pravi problemi sa kožom zahtevaju mnogo ozbiljniji tretman od onih koji se nude u kozmetičkim salonima. Medjutim, u pojedinim kozmetičkim salonima može da se dobije tretman u kojem se koriste kolagen i elastin,koji učvršćuju i zatežu kožu,zatim tretman spreparatima koji su izdvojeni iz životinjskog urina i tkiva.Stručnjaci kažu daje ovaj način aplikacije naročito dobar za kožu koja je rošava,puna akni, jako isušena ili izborana. Tretmane u savremenim kozmetičkim salonima nadgledaju lekari, a u nekima se tretman propisuje na osnovu testova i ispitivanja.

Medicinski kozmetički preparati, u stvari, imaju isceliteljsko dejstvo. Tazaroten,novi preparat,koji se propisuje protiv akni,uništava začetke ćelija kancera i ćelije koje su oštećene sunčanjem. Takodje, veoma je korisno to što tretmanima prisustvuje lekar.

Ipak i nežniji, suptilniji pristup koži ima svojih prednosti. Na primer,tretman koji podrazumeva čišćenje bergamotom,piling bobicama i finiš ektraktom duda i slatkog korena. Prirodni sastojci imaju neverovatnu moć, tako da će luksuzni tretman ražinom vodicom ili uljem kamelije poboljšati stanje kože i osloboditi je stresa. Ustvari, drage moje -Filozofija je jednostavna: srećna osoba lepa koža! ■

VREME ZA KAPUT

Jedna od najvećih investicija u sezoni jesen/zima svakako je kaput. Sreća je što se ne kupuje svake godine jer se stilovi ne menjaju u velikoj meri. Kaput je i namenjen da traje nekoliko sezona, a pri odabiru, a na kraju i kupovini, uvek dobro razmislite sa kojim odevnim predmetima ćete ga nositi, da li je on sada u trendu, i da li će biti i sledeće godine. Klasični modeli su uvek in, a ako već imate jedan, onda možete i eksperimentisati te kupiti neki koji ce se nositi samo ove sezone.. Kaputi koji će se ove sezone nositi su sledeći...

Modna kuća Beneton", kao i Luis Viton", preporučuju ženstveni kroj kaputa. Daje izgled večite srednjoškolke, dužine do kolena, ističe struk i kukove, stoji lepo takoreći svima, mada se preporučuje ženama sa izraženim oblinama. Modeli podsećaju na 40-te i 50-te. Pored strukiranih krojeva, ženstvenost ističe i A kroj", koji je formalniji, a dužina do kolena ga omekšava". Boje su svetle i jarke, tu su crveni, beli ali I cmi. Kontrast na prvom mestu.

Modna kuća CHLOE" i Miss Sixty" preporučuju veslačko krzno u kombinaciji sa štofom, prevrnutom kožom, plišom. Deluje glamurozno, a uglavnom su klasične, sive ili braon boje. Istaknuti su kaputi boje čokolade sa svetlim krznom oko vrata. Nažalost, nije zapostavljeno ni pravo krzno, i to jagnjeće, koje deluje dobro jedino kada je pravo. Imitacija jagnjećeg krzna nije dobra i nema isti efekat.

Kaputi sa izduženom kragnom su oni koje su ponudili French Connection". Njihova ciljna grupa su mlade osobe, spremne na rizik. Modeli su neobični, možda čak i smešni, izdužuju figuru i nisu toliko praktični. Evidentno je da će biti u modi samo ove sezone, ali to ne znači da ih treba zaobići.

u svakom slučaju, ne možete pogrešiti ako se odlučite za klasični kaput sa kaišem, cmi kaputi će uvek biti u modi, kao i kašmirski, iako su nekim slučajem zapostavljeni u našim radnjama u poslednjih nekoliko sezona. Pelerine i dalje nisu u trendu, tako da je preporučljivo zaobići ih iako im je cena primamljiva. Nije loša ideja da materijal za kaput kupite, izbor je velik, materijali su iz uvoza, kvalitetni su. Jedina poteškoća je naći dobrog krojača. Dobar kaput ne možete naći za pola sata, koliko ste planirali da provedete u kupovini za vreme neke pauze ili odmora. Gledajte na miru i nekoliko dana ako treba, probajte što više modela. Bolje je imati jedan kaput ali vredan, nego dva ili više koji ne odgovaraju vašoj figuri u potpunosti, koji vas skraćuju ili šire ili još gore, koje možete nositi samo uz specifične stvari tako da iziskuju neko veće prilagođavanje. ■

TRADICIONALNI RECEPTI BUNJEVAČKA KUJNA

IDENTITET NARODA SEM KULTURE, JEZIKA I OBIČAJA, U VELIKOJ MERI PRIDSTAVLJA I KUJNA. MOŽ SE KOME ČINIT DA JE TO „NEVAŽNA GRANA, ALI IZ „SENKE, VEOMA SNAŽNO, OBIČAJI KUJNE JESU ODLIKA RAZLIČITOSTI I OSOBENOSTI JEDNOG NARODA U ODNOSU NA DRUGE.DOBRO SU NAM ZNANE RAZNE KUJNE KAO ŠTO SU TALIJANSKA, FRANCUSKA, KINESKA, MADŽARSKA I MNOGE DRUGE SA SVIM SPECIFIČNOSTIMA U NAČINU PRIPRAVE, UPOTREBOM NAJRAZLIČITIJIH ZAČINA, I UKUSA KAO KRAJNJEG IDENTITETA.

UZLIVANCE - TANKA I DEBELA, SLANA I SLATKA

Potribno je:

1 litra mlika
2 šolje mekanog brašna
1 jaje
1 šolja skorupa el pavlake
Malo soli
Malo šećera

Od litre mlika oduzet malo i u njem razmutiti dvi šolje (jogurtoške čaše) brašna, na vrh noža soli i isto tolko šećera i 1 cilo jaje.Kad to sve bude zamišano nagusto i bez grudvica, dodati priostalo mliko i sve još jedared dobro izmišati. Tepciju dobro namazati maščom i ulit u nju pripravljeno tisto za uzlivance. U toku pečenja, s vrimena na vrime triba je zapolivat skorupom el pavlakom a prid kraj pečenja mož se odozgore metit i malo friškog sira kako bi bila bogatija.Peći je na jakoj vatri 15- 20 minuta.

Debele uzlivance razlikuju se od tankih po tom što u nju triba metit još i 1 kvas i 3 jajeta pa će narast i bit žuća i deblja.

Vridne ruke i bistri um naših majki pravio je razne kombinacije ovog jednostavnog a finog ila pa tako postoje i slatke uzlivance. Razlika je u tome da ji ne triba zapolivat skorupom već mož odgori metnit razno sezonsko voće višnje, maline, kupine, komadiće seckanih kajsija el šljiva.Voće će samo po sebi dat sladak ukus pa uzlivance sem ila mogu bit i fina poslastica.

S.N.

OVIH DANA AKTUELNA

BUNDEVA

Bundeve su jedna od onih sretnih biljaka koje možemo pripremati na najrazličitije načine. Šta god im radili - pohovali,pekli,dinstali,probadali ili punili, neće se naljutiti I uvek očarava svojom finoćom ukusa I bojom.

Priprema jela s bundevom

Energetska vrednost bundeve je mala, iznosi 26 kcal na 100 grama. Deluje umirujuće a ujedno I reguliše probavu zbog sadržaja celuloze I pektina.

U vreme kada zdrava hrana" svakim danom dobija sve više pristalica, dobro je osvrnuti se i našoj gastronomskoj prošlosti i potražiti jela koja su sigurno zdrava, a ne kupuju se u skupim prodavnicama..

Olga MIKLOŠEVIĆ iz Subotice, Šonje Marinković 5 , napisala nam je da za bundeve postoje divni, stari recepti:

1." skuvaju se, zakisele i zaprže na masti i brašnu,"

2." kuvaju se u mliku,pa se brašnom začine,"

3." kuvane zakisele se, pa se jajem začine,"

4." skuvaju se,za kisele i začine kajmakom,"

5. „skuvaju se, naliju se sosom i onda zaprže mašču i brašnom."

a evo i jednog pravog starog recepta, gospodji Olgi su rekli daje zapisan sredinom 19 veka ,probajte ga i vi

Utucano sime ,bundeve, polije se vrelom vodom i ocidi. Pristavi, da kuva voda,koja je sa simena ocidjena. Ne začinjati, nego samo posoliti i ukuvati rezance. Ista se čorba može napraviti i na kiselo , s dodatkom brašna, soli, papra i sirćeta.

PRIJATNO!

S.L.V.

DRAGI ČITAOCI

Svaki kraj ima svoja jela nastala mešanjem tradicije, uticaja i prirodnih uslova. Ne zaboravite da mnoga seljačka jela, spremljena u siromašnim kućama, od kojih su naši preci okretali glave — čim bi se oslobodili bede, danas se vraćaju na trpezu kao zdrava i lagana jela u kojima uživamo i cenimo ih kao prihvatljiva, zanimljiva i naravno pre svega ukusna jela.

Zato je vredno sakupljati narodne recepte i ne smemo dozvoliti da ta tradicija nestane. Sigurna sam da i vi imate neki stari, pomalo zaboravljeni recept iz bakinog kuvara. Setili ste se, zar ne?

I dalje vas pozivam da se uključite u nasu akciju Kuvamo zajedno. Šaljite nam vaše najbolje recepte, jela koja najviše volite,omiljene poslastice, recepte za starinska ili neobična jela. Vaše recepte objavljivaćemo na ovoj strani od idućeg broja Bunjevačkih novina.

Da ne zaboravim - najbolje, najoriginalnije, najstarije, naj, naj recepte - nagrađujemo!

Recepte šaljite što pre na adresu

Bunjevačke novine
Trg cara Jovana Nenada 15/1
24000 Subotica
Kuvamo zajedno
ili elektronskom poštom na adresu
bic@ tippnet.co.yu

UTISCI SA PRVOG MEĐUNARODNOG SAJMA BIO-HRANE

OD NJIVE DO TRPEZE

Subotičko Udruženje za organsku hranu «Teras», povodom decenije i po svog uspešnog delovanja, na samom kraju oktobra, organizovalo je prvi Sajam organskih proizvoda. Trodnevna naučno-privredna manifestacija privukla je veliki broj domaćih i inostranih stručnjaka iz ove naučne oblasti. Došlo je mnogo izlagača, proizvođača poljoprivrednih proizvoda, koji su sve uzgojili prema principima organske proizvodnje.

Mada je prija petnaest godina sve početo veoma stidljivo i sa teškim početnim koracima, «Teras» je svojim radom — organizovanjem bio-škola, doprineo da se za Suboticu, kao jedan od centara za obrazovanje i proizvodnju organske hrane, sazna i van granica naše zemlje. Ovom Udruženju iz dana u dan pristižu novi članovi, ne samo iz neposrednog okruženja, nego iz svih krajeva.

Od «Terasa» i lek i zarada

Jedan od njezinih prvih članova je i Josip Mamužić, poljoprivredni proizvođač iz Ljutova. Prema onom što je uz pomoć «Terasa» do sada postigao na svom imanju, Josip je postao prva i prava perjanica. Njega, čini se, više znaju stručnjaci i «oni priko», nego mi, domaći. Kako i ne bi kada je Joso počeo prvi da primenjuje sve što se stručno priporučivalo.

Zašto ste počeli da proizvodite bio-hranu?

Prvo što sam primetio je da sam počeo sve više da budem alergičan na razna hemijska sridstva koja sam upotribljavao na svojim njivama - iskreno pripovida Josip. Ta alergija je počela da zahvata i moju dicu i majku i vidio sam da je to štogod ozbiljno. Da li je srića ili slučajnost, ali tako se htelo, da se susretnem sa Terezom Horvat Skenderović, koja mi je pridložila da pridem na ovu proizvodnju. Pravo da kažem, nisam odmah ni prihvatio to tako ozbiljno, jel sam od mojih 20 hektara, za tu novu proizvodnju izdvojio samo dva, za svaki slučaj, ako ne uspem, ako propadnem, da ne propadnem skroz - sad već, kroz osmih, sića se svojih početaka. Znate onu, prvo da vidim, pa ću da se uvirim. Tako se i desilo. Alergija je počela da se povlači, a majka, koju sam do tada morao najmanje dva puta da vozim u bolnicu zbog hronične upale pluća, odjedared, nije osićala nikakve tegobe. Više niko nije morao da mi kaže nijednu jedinu rič da me ubedi da radim ovako kako sada radim. Sada su svih 20 hektara u

Štand: BIO farma Mamužić

funkciji bio-proizvodnje.

Imanje — ogledna laboratorija

Otkako je počeo sa proizvodnjom organske hrane, Josipovo imanje je posetilo više od hiljadu raznih stručnjaka iz zemlje i inostranstva, raznih stručnih ekskurzija, učesnika bioškola i seminara. Svima koji dođu domaćin i svi ukućani požele dobrodošlicu, i dok se pripremi posluženje, Josip pokaže imanje, ono uz kuću, i podrobno objasni šta i kako radi. Objašnjava kako je prvo morao da pripremi zemljište, koje je moralo da «odleži», da se iščisti od hemijskih sridstava i tek tada se moglo «privesti kulturi». Objašnjava gdi šta sije, i šta pored čega najbolje uspiva i kako podiže cvitne pojaseve oko svojih njiva, koji imaju ulogu da usive zaštite od raznih nametnika. Za suzbijanje korova, umisto hemijskih sridstava, Josip koristi posebnu vrstu drljače, koja se zove «komb herov», koja specijalnim zupcima uklanja svaku suvišnu travčicu, a koju je kupio «Teras» za potribe svojih članova. S obzirom na to da je Josip mašinski tehničar, sam je konstruisao svoj sistem za navodnjavanje povrtarskih kultura, sa «mernim stanicama vlažnosti tla». Ovde ne želi ništa da pripusti slučaju, posebno sad kad je njegova začinska paprika, nacionalo obilužje susedne Mađarske, osvojila upravo to, u svitu poznato tržište. To ga je «natiralo» da napravi još jednu alatku, specijalnu motiku za skidanje korova u povrtnjaku. Nećete virovati, ta motika nema uobičajenu dršku, nego upravljač i jedan točak iza koga se nalazi oštar nož, koji siče korov. I brez primene veštačkog đubriva i raznih herbicida, Josip uspiva, da sa bačenim stajnjakom i bio-priparatima, koji su napravljeni od raznih biljaka, među kojima pridnjači kopriva, ostvari prinose, čak i bolje od konvencionalne proizvodnje.

Zaokružen ciklus

Imanje Josipa Mamužića u Ljutovu, s pravom nosi naziv «Bio-farma Mamužić», jel to, uistinu, i jeste. Da bi proizvodio žitarice, suncokret i povrće,

triba mu stajsko đubrivo, a da bi ga imao na svom imanju, ni obori ne smiju da budu prazni, a za stoku je priko potribno krmno bilje. I tako, u krug. Nedavno je počeo da prirađuje sopstveno žito u razne vrste brašna, koje jedva da se zadrži koji dan, jel ga otkupljuju proizvođači koji se bave proizvodnjom peciva od integralnog brašna, i to, još, organski uzgojenog. Za povrće, koje uspiva u Ljutovu više su, izgleda zainteresovani Beograđani, koji, brokole, paprike, grašak, karfiol, šargaripu i ostalo, prirađuju i takvu zimnicu, sve više izvoze. Doduše, ostane štogod i viškova, koje Subotičani mogu da kupe na Terasovoj tezgi na Mličnoj peci.

Brez obzira na to, koliko sam planirao da prodam, ja uvik jedan dio mojih proizvoda odvojim za Dičji dom «Kolevka» i subotički Crveni krst. Nikada ne smimo da zaboravimo da među nama ima nejakih i bolesnih kojima je potribna naša pomoć. Kada bismo svi odvojili koliko ko može, ja mislim, da ne bi smilo da bude gladnih - kaže ovaj nesebični čovik.

Kada se sa njiva i iz povrtnjaka vratite u avliju, dočekaju vas opet ljubazni ukućani Mamužićevih, a to su najstarija majka, Jelena, supruga Ruža i dica, Tanja i Filip, koji uvik štogod rade.

Mi i možemo štogod da postignemo samo ako svi i radimo - kaže supruga Ruža. Nije mi ništa teško, samo kada se zdravlje opet vratilo u našu kuću. Volila bih malo više cvića i lipo uređenog travnjaka - obazirući se okolo, kao da se izvinjava - ali, šta se može, sad je ovako, radi se.

A, da li može i da se zaradi? Na to pitanje, Josip, glava kuće, kaže:

Ne štogod posebno, ali da se pristojno živi.

Odlazimo od porodice Mamužić, u čijoj avliji još uvik mraz nije naudio raznobojnim cvitovima ruža, uz stazu šimširi «štucovani» pod konac a ispod jelki uredno pokošena trava, a kroz srid avlije ekonomska staza, koja ženskom dilu porodice kvari lip utisak...

A upravo ta širina i nikad zatvorena kapija govore o ljudima koji tu žive i koji nam sa svojih njiva donose zdravlje na našu trpezu. Da li njima, naše fala štogod znači, ne znamo, ali ipak, fala im.

I za kraj, Mamužićevi su podstakli mnoge da krenu njiovim stopama. Što ih je više, to bolje. Za sve ima prostora, jel u svitu sve više raste potražnja za organski proizvedenom hranom, a uz malo više obrazovanja i domaćeg stanovništva, računica je čista. ■

J.M.

STRUČNA RIČ

OSNOVNO ĐUBRENJE RATARSKIH I VOĆARSKO-VINOGRADARSKIH KULTURA

Piše: dr Andrija Peić

Poljoprivredni proizvođači žele ostvariti visoku i kvalitetnu proizvodnju. Pored kvalitetnog simena i odgovarajuće agrotehnike, đubrenje pridstavlja značajan resurs u ostvarenju prinosa jel utiče na njihovo povećanje i do 30 %.

Unatrag desetak godina biljna proizvodnja se bazirala na visokoj plodnosti zemljišta, černozema i livadske crnice, koji su bili obezbeđeni hranivima jel se do devedesetih godina koristilo oko 120 kg aktivne materije iz NPK đubriva po kg. Počev od toga perioda prilazi se na racionalnu primenu đubriva gdi se priko NPK u zemljište unosi svega 25 do 30 kg aktivne materije što dovodi do smanjenja hranljivih materija u zemljištu a samim tim i pada plodnosti zemljišta.

Osnovno đubrivo se unosi pod osnovnu obradu zemljišta sa ciljem da se fosfor i kalijum nađu u cilom oraničnom sloju kako bi ga korenov sistem biljaka mogao usvojiti jel se isti slabo kreću u zemljištu. Osnovno đubrenje se izvodi mineralnim đubrivom stajnjakom. Od mineralnih djubriva koriste se formulacije NPK sa visokim sadržajem fosfora i kalijuma 5:10:20, 10:20:30, 8:16:24 i drugi, sa malim sadržajem azota koji ima za cilj da se rastvore žetveni ostaci pri osnovnoj obradi.

STAJNJAK

Pridstavlja mešavinu čvrstih i tečnih ekstremenata sa prostirkom. Sadrži sve priko potribne elemente za ishranu biljaka, međutim u malim količinama, pa se zbog toga moraju koristiti i mineralna đubriva.

Značajan je jel utiče na poboljšanje fizičko-hemijskih osobina zemljišta, na vodno-vazdušni režim zemljišta i na mikrobiološku aktivnost.

Količine i kvalitet proizvedenog stajnjaka su različite i zavise od vrste stoke i načina ishrane, a posebno čuvanja i pakovanja stajnjaka. Pri neadekvatnom neuskladištenom stajnjaku gubi se 20 do 30 % azota. Godišnje, konj proizvede 7 tona stajnjaka, goveče 10 tona, a svinja 1,25 tona.

Stajnjak se primenjuje od jeseni pa sve do prolića ukoliko postoje povoljni uslovi tokom zime da se rasturi i zaore. Rasturanje triba obaviti po oblačnom i hladnijem vrimenu te odmah nakon rasturanja izvršiti zaoravanje da ne bi došlo do gubitka azota. Triba koristiti zgoreo stajnjak koji sadrži 0,5 % N, 0,25 % P2O5 i 0,6 % K2O. Ukoliko se u zemljište unese nezgoreo stajnjak, mikrobiološkom aktivnošću se koristi azot iz zemljišta pa dolazi do debalansa azota i neadekvatne ishrane biljaka.

ZNAČAJ FOSFORA

Fosfor učestvuje u izgradnji nukleinskih kiselina čime utiče na životni proces biljaka. Pojačava razvoj korenovog sistema i utiče na generativne organe. Biljke najintenzivnije usvajaju fosfor u najranijim fazama razvoja i u periodu obrazovanja generativnih organa. Pri nedostatku fosfora listovi su manji, dobijaju ljubičastu boju, smanjuje se rast korena, žita slabije bokore što dovodi do pada prinosa.

ZNAČAJ KALIJUMA

Kalijum je vrlo značajan elemenat za biljke, utiče na fotosintezu, metabolizam, transport i nakupljanje ugljenih hidrata i otpornost biljaka na niske temperature i bolesti. Velike zaktive prema kalijumu imaju šećerna ripa, krumpir, suncokret, lucerka, paradička, špinat i dr. Prvi vidljivi nedostatci kalijuma mogu se uočiti na najstarijim listovima. Uočavaju se u vidu nekroze duž ivice lista.

ĐUBRENJE RATARSKIH KULTURA PRID OSNOVNU OBRADU

Osnovno đubrenje kukuruza se obavlja prid osnovnu obradu sa NPK đubrivima 10:30:20 i sl. oko 400 kg po ha. Obzirom da se pod kukuruz unosi i stajnjak, ukoliko se unese oko 2 vagona stajnjaka po ha, količina mineralnog đubriva smanjuje se za 30 %. Kukuruz pri prinosu oko 7 tona po ha iznosi oko 80 kg fosfora i oko 120 kg kalijuma po ha.

Suncokret sa stabljikom i glavama pa i korenovim sistemom vraća značajne količine fosfora i kalijuma u zemljište koji se oslobađaju mineralizacijom. Sa zrnom iznosi oko 50 kg fosfora i kalijuma po ha. Na parcelama gdi će se proizvoditi suncokret pri osnovnoj obradi potribno je uneti oko 350 kg NPK đubriva 15:15:15 po ha. Suncokret ima dubok korenov sistem pa koristi hraniva iz dubljih slojeva zemljišta te obezbeđuje prinose i brez osnovnog đubrenja, međutim iscrpljujući hraniva iz zemljišta dolazi do podbačaja prinosa naredne kulture.

Šećerna ripa sa prinosom od oko 50 tona po ha iznosi oko 50 kg fosfora i do 300 kg kalijuma po ha. Prema tome parcele na kojima će se proizvoditi šećerna ripa potribno je đubriti sa oko 500 kg NPK đubriva 5:10:30 po ha. Dobro je sa mineralnim đubrivom uneti 0,2 % bora jel on sprečava rizomaniju kod šećerne ripe i utiče na povećanu sintezu šećera.

Soja prinosom od 2,5 do 3 tone po ha iznosi oko 80 kg fosfora isto i kalijuma pa je potribno đubriti sa oko 400 kg NPK đubriva 10:20:30 ili sl.

Lucerka u toku vegetacije od 4 godine iznosi oko 250 kg fosfora i oko 500 kg kalijuma. Pri zasnivanju lucerišta tj. pri osnovnoj obradi potribno je uneti 700 do 800 kg NPK đubriva 10:20:30 priostale potribe u ishrani lucerka obezbeđuje iz rezervi u zemljištu.Ovo su globalne potribe u đubrenju ratarskih kultura. Ukoliko se želi uneti tačna količina hraniva priko đubriva, mora se izvršiti analiza zemljišta, utvrditi količina hraniva i bilansiranjem uneti vrstu i potribnu količinu đubriva.

Trapezoidni tragovi raspršivanja omogućavaju da vozite na širem prostoru, čime se postiže optimalno prekrivanje tragova

ĐUBRENJE VIŠEGODIŠNJIH ZASADA

Voćke i vinova loza su višegodišnji zasadi pa je potribno poznavati uslove za njiov razvoj jel greške pri zasnivanju zasada teško je otkloniti, posebno u đubrenju.

Đubrenje voćaka i vinograda odvija se priko tri faze:

- đubrenje prija zasnivanja zasada
- đubrenje mladih zasada
- đubrenje zasada u rodu

ĐUBRENJE PRIJA ZASNIVANJA ZASADA

Ima za cilj povećanje nivoa slabo pokretnih hraniva u zemljištu, fosfora i kalijuma. To se obavlja prija podizanja zasada đubrenjem na zalihu. Pored unošenja fosfora i kalijuma potribno je zemljište obezbediti organskom materijom da bi se obezbedio bolji vodnovazdušni režim i mikrobiološka aktivnost. U zavisnosti od količine fosfora i kalijuma u zemljištu pri zasnivanju zasada potribno je đubriti zemljište sa slabo obezbeđenim fosforom i kalijumom sa oko 1000 do 1200 kg navedenog đubriva po ha. Pored navedene količine mineralnog đubriva prilikom rigolovanja potribno je uneti 5 do 8 vagona stajnjaka po ha.

Rasturanje mineralnih đubriva

ĐUBRENJE MLADIH ZASADA

Mladi zasadi zaktivaju neprestano obezbeđenje sa hranivima radi ravnomernijeg razvoja do plodonošenja. Kod jabučastog voća zasade je potribno đubriti sa 200 do 250 kg po ha NPK 7:14:21. Koštičavo voće triba đubriti sa 250 do 300 kg /ha NPK đubriva 7:14:21 a jagodičasto voće sa 300 do 350 kg /ha NPK đubriva 7:14:21 kao i vinovu lozu. Važno je da se kalijum u đubrivu nalazi u obliku kalijum sulfata.

ĐUBRENJE ZASADA U RODU

Ima za zadatak da osigura visok, stabilan i kvalitetan rod, a istovrimeno da održava optimalan rast vegetativnih organa. Pri osnovnom đubrenju, đubriva sa naglašenim fosforom i kalijumom unose se u zemljište od početka jeseni sve do početka vegetacije. Nakon rasturanja đubrivo se obavezno mora zaorati. Koriste se NPK đubriva sa naglašenim fosforom i kalijumom 7:14:21 i sl.

Zavisno od prinosa koji se očekuje kod jabučastog voća i koliki je sadržaj hraniva u zemljištu priporučuje se đubrenje sa 500 kg NPK 7:14:21 za prinos od 10 tona po ha, za prinos od 10 do 15 tona / ha oko 600kg i za prinos od 15 do 20 tona /ha oko 700 kg.

Kod koštičavog voća za prinos od 4 do 8 tona po ha potribno je đubriti sa 500 kg NPK đubriva 7:14:21 a za prinos od 8 do 12 tona po ha 650 kg.

Kod jagodičastog voća za prinos od 8 do 12 tona po ha potribno je đubriti sa 500 kg NPK đubriva 7:14:21 a za prinos od 12 do 16 tona po ha oko 600 kg.

UTICAJ ĐUBRENJA NA OTPORNOST BILJAKA

Pored ishrane biljaka đubrenje utiče na njiovu otpornost, na sušu, mraz i bolesti. Optimalna i harmonična mineralna ishrana povećava otpornost biljaka prema većini bolesti. Nasuprot tome - jednostrana ishrana, nedovoljna ili prikomerna primena pojedinih đubriva daje suprotne efekte.

Mineralna đubriva povoljno utiču na otpornost biljaka prema visokim i ekstremnim temperaturama i suši gdi se ističe povoljno dejstvo kalijuma i fosfora.

UTICAJ ĐUBRENJA NA KVALITET PROIZVODA

Kvalitet proizvoda ratarskih i voćarsko-vinogradarskih biljaka određuje njiov hemijski sastav kao i veličina, čvrstoća, boja i aroma ploda. Iako su ove osobine genetski uslovljene, značajan uticaj ima i dejstvo mineralnih đubriva. Mineralna đubriva pravilno primenjena poboljšavaju kvalivet plodova, a u slučaju njiove nestručne primene često dolazi do narušavanja kvaliteta.

Smatra se da kod pšenice povoljne tehnološke osobine sorti mogu da dođu do izražaja samo u uslovima dobre obezbeđenosti fosforom.

Kalijumova đubriva povoljno utiču na sadržaj organskih kiselina, vitamina C kao i na obrazovanje pokrovne boje ploda. Vrlo povoljno utiču i na ukus i aromu plodova. ■

ŠAHOVSKI MOZAIK

Pripremio: velemajstor Nikola Sedlak

SUBOTIČKI ŠAHISTI

SPARTAK ČETVRTI U SCG

Osvajanjem četvrtog mesta na nedavno završenom ekipnom šampionatu SCG u Vrnjačkoj Banji seniorska ekipa šahovskog kluba Spartak ostvarila je najbolji plasman u bogatoj istoriji kluba. Prvo mesto je osvojila sasvim zasluženo ekipa „Grand kafe" iz Beograda. Iz lige su ispali: „Mimoza" iz Tivta, „Nis", „Radnički" iz Kragujevca i „Buducnost" iz Podgorice.

Posebno smo srećni jer je ovaj uspeh stigao u godini kada se slavi 75 rođendan kluba.

Prvenstvo je bilo izuzetno zanimljivo, uzbidljivo i neizvesno do poslednjeg kola.

Veoma draga nam je pobeda u poslednjem kolu protiv ekipe „Partizana" iz Beograda pobednika kupa SCG.

Ovaj veliki rezultat ostvarili smo sa najmlađom ekipom u istoriji održavanja ekipnih šampionata. Prosek godina u našoj ekipi je bio 22,5 godine.

Istorijski uspeh su ostvarili: velemajstori Sedlak Nikola, Fontaine Robert iz Francuske, internacionalni majstori Popović Dušan, Stojanović Dalibor i Benković Petar i majstori Nađ Heđeši Balind i Bogosavljević Boban.

U ovom broju prikazaću vam partiju poslednjeg kola iz našeg meča sa Partizanom, gde je internacionaln majstor Popović Dušan na efektan nacin savladao velemajstora Vucković Bojana i obezbedio pobedu Spartaku. Interesantno je napomenuti da je u ranoj fazi otvaranja Popović pripremio teoretsku novost na koju velemajstor Vuković nije najbolje reagovao i dospeo u slabiju poziciju. Pogledajmo zajedno ovu zanimljivu partiju.

(2) Vucković,B - Popović,D [C41]
1.liga SiCg Vrnjačka Banja (11)
[Sedlak Nikola]

1.e4 e5 2.♘f3 d6 3.d4 exd4 4.♘xd4 ♘f6 5.f3 d5 6.e5 ♘h5! Odličan potez koji predstavlja novost. U današnje vreme kada je šah već mnogo razvijen, prava je retkost pronaći novost već u šestom potezu, što još jednom potvrđuje mišljenja mnogih da je šah neiscrpna igra i da nikada neće izumreti. **7.g3 c5 8.♘b3 c4 9.♘d4 ?c5 10.f4 ♘xf4!!** Poenta šestog poteza crnog. Beli iako je vukao sve logične poteze već u desetom potezu dospeo je u probleme. **11.♘xf4** Iznuđeno jer uzimanje pešakom odmah vodi u poraz.Npr. [11.gxf4 ♘h4+ 12.♘d2 *(12.♘e2 ♘g4+ 13.♘f3 ♘f2#)* 12...♘xd4 i crni ostaje sa čistim pešakom više i doobijenom pozicijom.] **11...♘b6 12.♘f3 ♘xb2 13.♘bd2** Internacionalni majstor Dušan Popović, inace kapiten Spartaka pravilno je procenio poziciju gde ima ogromnu kompenzaciju za figuru u vidu dva centralna pešaka, pored čega još i lovac na polju c5 sprečava rokadu belog sto znaci da je beli kralj već u opasnosti. **13...♘c6 14.♘b1 ♘c3 15.♘b5** Ovaj potez je praktično iznuđen, jer je crni pretio da odigra Sb4 a naravno ideja je i ukloniti lovca sa c5 kako bi beli mogao napraviti rokadu. **15...b6 16.♘g2 ♘f5 17.♘xc5 bxc5 18.0-0 ♘d8** Još jedan koristan potez, jer crni sklanja svog topa sa opasne dijagonale i naravno učvršćuje centar. **19.♘f2 0-0 20.♘f1 ♘e4 21.♘h3 h6!** Profilaktički potez. Sprečava eventualno Sg5, otvara kralja za svaki slučaj i preti g5 u nekim varijantama. **22.♘d2 ♘xd2 23.♘3xd2 ♘h7 24.e6 fxe6 25.♘xe6+ ♘h8 26.c3 d4-+** Crni je vrlo energičnim potezima stekao odlučujucću prednost i dalji tok partije predstavlja samo stvar tehnike. **27.♘xc4 dxc3 28.♘b3 c2 29.♘d2 ♘e5 30.♘xf8+ ♘xf8 31.♘e2 c4 32.♘c1 ♘d3! 33.♘g2 ♘xe2 34.♘xe2 ♘d3 35.♘e3 ♘b8 36.♘xa7 ♘b2 37.♘f3 ♘xa2 38.♘e3 c1♘! 39.♘xc1 ♘xc1 40.♘d2** Belog ne spašava ni [40.♘xc1 zbog 40...♘a1 i crni ostaje sa kvalitetom vise.] **40...♘b3 41.♘xc4 ♘xh2 0-1**

ELVIRA JANOŠI, NAJPOZNATIJA ULTRAMARATONKA NA NAŠIM PROSTORIMA

PETNAEST GODINA NEPOBEDIVA

Ponovo u Nju Jorku na desetdnevnom ultramaratonu

Elvira Janoši je jedna od poznatijih sportista u Subotici i to ne samo po rezultatima, već i po specifičnosti sporta kojim se bavi. Sa svojih 49. godina, učestvuje na raznim višednevnim takmičenjima, na kojima u toku 24 časa odmara samo 3 sata u toku celog dana. Zato što je talentovana i uporna, sada se nalazi na prvom mestu u svetu. Kao i svi drugi, Elvira je takođe u životu imala srećnih i tužnih momenata, ali njoj je sport, tačnije trčanje, pomoglo da to prebrodi.

Kako ste se uopšte počeli baviti sportom i kako ste baš odabrali atletiku?

Učiteljica u osnovnoj školi me je zapazila da sam dobra sportašica. Tako sam počela trenirati košarku, plivanje, gimnastiku, balet. Na jednom školskom takmičenju u sedmom razredu video me je čika Pišta (Stevan Crnjaković) i on me je pozvao da treniram atletiku u Spartaku. Bila sam srednja prugašica, trčala sam na 400, 600, 800 metara i skakala u vis. Do kraja osnovne škole nisam mogla da se odlučim između njih. Posle osnovne škole primljena sam u srednju baletsku školu u Novom Sadu, ali mi je majka rekla da sam još mala da bih otišla iz Subotice. Upisala sam gimnaziju i ozbiljnije se počela baviti altelikom.

Atletikom ste se bavili duže vreme, kako ste otkrili i pronašli sebe u ultramaratonu?

Uvek sam bila mlaka voda — zlatna sredina. Tražila sam sebe, ali i granu atletike koja bi mi odgovarala. Po završeku studija (Filozofski fakultet u Novom Sadu — smer pedagogija), ostala sam u drugom stanju. Dok sam čekala bebu i onda sam trčala, naravno uz konsultacije lekara koji su mi rekla da trudnoća nije bolest, ali da moram biti na oprezu. Mom sadašnjem mužu, dok smo se zabavljali, veoma se dopalo što se bavim atletikom, ali kada smo se uzeli video je da to nije baš naivno. Jedne večeri je rekao da moram da biram ili on ili atletika. Ja sam rekla - advokat. Ujutru me je dočekao sa kaficom i rekao «izvini». Shvatio je da mi je to život i od tog momenata, sem što mi je muž, postao mi je najveća podrška, trener i menadžer. Nije ni on mnogo znao o svemu tome. Dolazio je sa mnom na takmičenja, pa samo zajedno učili. Sa svojih 29 godina zajedno sa nekoliko atletičarki prijavila sam se na moj prvi dvanaestočasovni ultramaraton - Evropski Kup u Segedinu u Mađarskoj. Mi smo trebale predstavljati Jugoslaviju. Međutim, na startu sam stajala sama, bez ostalih takmičarki. Onda mi je prišao jedan čovek, Jožef Kraivich — poznatiji kao Dodo bači. On je bio trener ultramaratosnke reprezentacije Mađarske. On me je nagovorio da sama učestvujem. Uz veliku sumnju sam to prihvatila i pobedila. Tako sam krenula sa ultramaratonom i tako je on postao moj trener. Zahvaljujući njemu brzo sam se razvijala i mnogo naučila. Moja je velika sreća što ni posle višednevnog trčanja nikada nemam upalu mišića, eventualno me boli stomak ili kosti. Zahvaljujući tome postizala sam sve bolje i bolje rezultate. U međuvremenu sam izgubila trenera Dodo bači, tatu Gezu. Smogla sam snagu i učestvovala na šestodnevnom ultramaraton u Kaliforniju i završila kao treća. Onda sam sebi rekla da sam sada blizu onoga što tražim. Od onda sam istrčala bezbroj šestodnevnih i desetodnevih trka i 1120 km, a one se održavaju u Americi, Njujorku, Australiji i Južnoafričkoj Republici.

Elvira sa ćerkama Agi (levo) i Bibor (desno)

Najbolji rezultati do sada

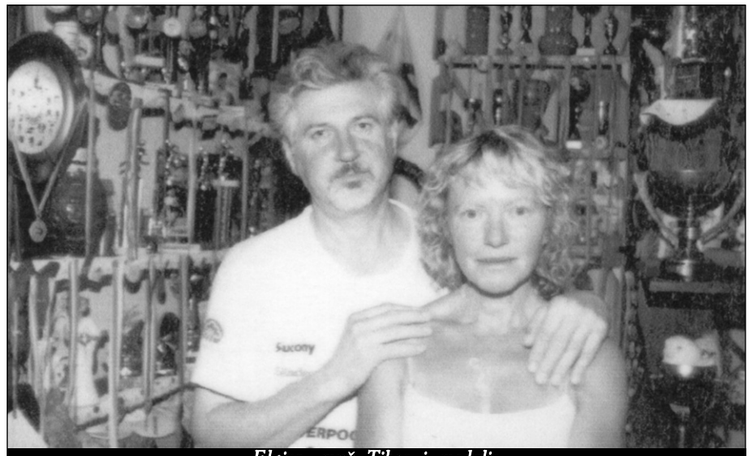
Zbog velikog broja učešća na ultramaratonu i osvajanja prvih mesta, Vi ste u poslednjih 15 godina na prvom mestu i držite državni rekord: na 6 dana, 10 dana, 1000 km, 1120 km i na 24-oro časovnom ultramaratonu. Koji su vam najbolji rezultati do sada?

Ima ih stvarno puno i svaki mi je drag na svoj način. Na primer, šestodnevni ultra maraton - 621 km u Australiji, desetodnevni - 922 km u Njujorku ili 1000 km takođe u Njujorku za 11 dana i 13 časova. Međutim, u naj-

lepšem sećanju će mi ostati takmičenje u Južnoafričkoj Republici sa mojom ćerkom Agi.

Od kada ste čvrsto odlučili da ćete se baviti ultramaratonom, cela porodica je uz vas, a od pre nekoliko godina i zvanično ste trener.

S obzirom na moje sportsko opredeljenje, mi nismo mogli biti jedna klasična porodica. Veliku pomoć smo imale od baka Rozalije, Marike i tetka Anke, koje su uvek bile tu da pričuvaju devojčice kada muža i mene nije bilo po nekoliko dana. Moja dečica su od malih nogu trenirala sa nama. Ćerke su učestvovale i na velikim takmičenjima gde su sa 7 i 9 godina istrčale 42 km. Njihove drugarice su često trčale sa nama. Završila sam Višu trenersku školu i poslednjih 5-6 godina zvanično treniram decu u ARK Achiles .

Elvira, muž Tibor i medalje

Deca su Vam najveće blago... nedavno samo Vam je trčanje moglo pomoći da prebrodite tugu

Kao svaka majka, svoju decu obožavam i veoma sam ponosna na njih. Mlađa ćerka Bibor studira defektologiju u Mađarskoj i Višu pedagošku za vaspitače u Subotici. Veliki je talenat, ali njen život ne ispunjava samo atletika. Naša starija ćerka Agi bila je stvorena za sve, pa čak i za atletiku. Zato kažem da je bila, jer ona više nije sa nama. Bila je na četvrtoj godini građevine i u svojoj 23. godini života nastradala je u sabraćajnoj nesreći. A imala sam neki predosećaj. Trebala sam da idem u Južnoafirčku Republiku na šestodnevni ultramaraton i po običaju, muž je trebao biti moj pratilac. Ali pre nego što smo trebali uzeti karte, mi smo se posvađali prvi put. Htela sam da me starija ćerka prati. Agi je pošla sa mnom, i pored tri slomljena rebra uspela sam da budem bolja od crnkinja i istrčim novi rekord Afrike za žene - 605 km. Posle mesec dana, po povratku kući dogodila se ta tragedija. Bila sam van sebe. Međutim, nakon mesec dana usledilo je takmičenje u Australiji, na koje, u tom momentu, nisam imala snage da idem. Moja porodica, muž i druga ćerka bili su veoma uporni da odem - nadali su se da će me to izvući. Tako je i bilo, shvatila sam da još nekom pripadam i da imam još jednu ćerku. A trčim da bih živela i zaboravila na moju veliku bol. Svima predlažem sport, i mladima i starima jer on ipak pomaže u svemu. Posle sam odlazila u Kolevku da vidim decu i veće tragedije, ili bar neke slične mojoj. Ugledala sam jedno dete, nisam znala da li je dečak ili devojčica, ali to je bila simpatija na prvi pogled. Zove se Ingrid i ima 4 godine. Nakon pola godine borbe, uspeli smo da je donosemo u naš dom. Čitava familija joj je zahvalna jer nas je onda održala zajedno. Nadam se da ćemo mi uspeti da se odužimo istom merom.

Pripreme za jedno takmičenje sigurno nisu jednostavne. Koliko puta godišnje možete uzeti učešće na ultramaratonu?

Za šestodnevni ultramaraton se pripremam oko pola godine. Imam određeni režim dana: trčim dva puta dnevno u proseku oko 240 km nedeljno i imam samo jedan slobodan dan. Trčim po kiši i po snegu, kada je topolo i kada je hladno. Uspeh zavisi i od toga koliko si jak u glavi (čak 50%) i od pratioca koji je sa tobom, u mom slučaju moj suprug. Godišnje je preporučljivo učestvovati na jednom takmičenju, ali ako želite biti na rang listi, to mora biti češće.

U Nju Jorku sa najvećom rivalkom Dipoli iz Australije

Većini ljudi ultramaraton je stran. Da li biste mogli izdvojiti neke pojedinosti, koje se razlikuju od drugih maratona?

Naravno. Ima tu dosta stvari, ali jedna je na primer ta da u toku 24 časa takmičenja imamo pravo na odmor od ukupno 3 sata. To raspodelim na presvlačenje, jelo i piće, masažu, spavanje (za pauzu od dvadesetak minuta, koja je predviđena za spavanje, uglavnom obučem pidžamu kako bih zavarala organizam da spavam). Na prirmer, možda je ineresantno to, da imamo jedno nepisano pravilo. Po završetku višednevnog maratona istrošimao 2-3 para patika i bacamo ih u smeće. Svi se nadmećemo i pokušavamo pobedniku da ukrademo patike. Meni se pre 6-7 godina u Njujorku desilo da sam sama sebi ukrala patiku.

Sportisti preko četrdeset godina polako već odustaju od aktivnog takmičenja. Koji je vaš slučaj?

Pre mi je moto bio trčati i što više trčati, a od tragedije koju sam već prethodno spomenula trčim da bih preživela. U ultramaratonu nema nekog ograničenja godina. Ima ljudi koji trče i sa 70 i više godina. Ovde je interesantan taj detalj da je nama srce toliko prošireno da ni ne smemo stati odjednom, a da bi se postepeno odvikavali trebalo bi nam oko 20 godina. Tako da, sve dok budem mogla, trčaću.

Dok čitate ovaj tekst, Elvira se vraća iz Australije, gde je učestvovala na šestodnevnom ultramaratonu i gde je dala sve od sebe kako bi trijumfovala i zadržala primat najbolje na svetu. ■

Livia Tričko

Bunjevački Nacionalni Savet

Национални савет буњевачке националне мањине
Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine
National Council of the Bunjevac Ethnic Minority

OSNIVANJE I FUNKCIONISANJE
NIU "BUNJEVAČKOG INFORMATIVNOG CENTRA"
POMOGLI

MINISTARSTVO KULTURE
REPUBLIKE SRBIJE

POKRAJINSKI SEKRETARIJAT ZA INFORMACIJE
AUTONOMNE POKRAJINE VOJVODINE